

Міністерство освіти і науки України
Український католицький університет
Факультет суспільних наук

Кафедра соціології

Дипломна робота на тему:

**Функціонування волонтерських організацій в умовах збройного
конфлікту на сході України**

Виконала студентка 4 курсу
бакалаврату за спеціальністю
“Соціологія”, групи – ССО-18Б
Оліярчик Віолетта Юріївна

Науковий керівник:
професор кафедри соціології,
д.і.н. Міхеєва Оксана

Львів 2022

ЗМІСТ

НАЗВА РОЗДІЛУ/ПІДРОЗДІЛУ	сторінки
Вступ	3-6
Розділ 1. Теоретичні основи вивчення феномену волонтерства	7-20
1.1 Волонтерство як феномен	7-9
1.2 Особа волонтера	10-15
1.3 Організаційний вимір волонтерської діяльності	15-19
Розділ 2. Волонтерство в Україні та військове волонтерство	21-28
2.1 Волонтерство в Україні	21-24
2.2 Військове волонтерство	24-27
Розділ 3. Методологічні засади емпіричного дослідження	29-33
3.1 Визначення проблемної ситуації	29-31
3.2 Теоретична інтерпретація та операціоналізація понять	31-32
3.3 Основні гіпотези дослідження	32-33
Розділ 4. Методичні засади дослідження	34-59
4.1 Обґрунтування методу та вибірки	34-35
4.2 Інструментарій дослідження: обґрунтування компонентів та пояснення логіки їх уведення	35-37
4.3 Аналіз отриманих результатів	37-57
Висновки	60-63

ВСТУП

Актуальність теми. Історія феномену сучасного українського волонтерства сягає часів настання Незалежності. Специфічним моментом у становленні волонтерства стало те, що воно переживало сутнісну трансформацію від радянських, часто формальних, прив'язаних до державного управління форм допомоги, до справжньої солідарності та горизонтально організованої діяльності людей. Список волонтерських організацій в Україні за останні роки суттєво поповнився. Межі їхнього впливу, а також напрямки діяльності розширились. На даний момент в Україні волонтерські організації є невід'ємною складовою громадянського суспільства і обов'язковою вимогою для нормального існування нашої країни, адже на сьогодні в Україні волонтерська діяльність присутня практично у всіх сферах життєдіяльності суспільства.

Важливим моментом є те, що сучасне українське волонтерство значною мірою розширило як сфери своєї діяльності, так і кола людей, яким надається організована допомога. Це демонструє величезні зміни насамперед в свідомості людей, які згуртувались та усвідомили необхідність спільних дій задля зміцнення національної держави. На прикладі подій, свідками яких є всі ми, можна переконатись, що волонтерський рух – це головна рушійна сила змін та реформування країни. Колективна робота, де присутній налагоджений процес роботи, та кожен учасник прагне досягнути спільної мети, є запорукою до масштабних змін, що відбулися в Україні в останні роки.

Потужний поштовх до розвитку українське волонтерство отримало завдяки подіям Революції Гідності і початку війни на Донбасі у 2014 році. За даними GFK Ukraine майже половина українських волонтерів почала брати участь у волонтерських рухах протягом 2013-2014 років [29]. Українське волонтерство активізувалося у відповідь на гостру кризу в країні й нездатність держави охопити нагальні соціальні проблеми. Ці люди взяли на

себе відповідальність за низку соціальних проблем та протягом декількох років продовжують виконувати вагому для суспільства роботу.

Найбільш відчутним для нашої країни була участь волонтерів у підтримці армії, без якої Україна не змогла би давати відсіч російським військам на Сході протягом декількох років. Волонтери забезпечували повним спектром необхідних речей військових, а також проводили масштабні роботи зі всіма постраждалими в ході війни.

На жаль, війна на Сході, стала не найбільшою трагедією, яку доводилось переживати за часи Незалежності. 24 лютого 2022 року російська агресія розгорнулася на всій території України. Росія почала повномасштабну війну на території нашої держави. Все це перетворило моє дослідження певною мірою на історичне. Але воно не втратило своєї актуальності, адже те, що люди тренувалися робити з 2014 р., дозволило волонтерам розгорнути і почати свою активну та необхідну всім діяльність у перший ж день війни. Без попереднього досвіду це було б навряд чи можливо. Ті масштабні волонтерські роботи, що виконувались протягом років війни на Донбасі, тепер примножились у декілька разів, перетворивши майже кожного громадянина та громадянку, де б вони не були, на справжнього захисника чи захисницю країни.

Важливість та значимість волонтерської діяльності для нашої держави за умов зовнішньої агресії та війни робить дану тему актуальною для вивчення.

Мета дослідження: дослідити процес формування та особливості діяльності волонтерських організацій у контексті збройного конфлікту на сході України (2014-2022).

Відповідно до мети, що є зазначена вище, виникає ряд завдань, які варто розкрити у цій дипломній роботі:

Завдання:

- розглянути та описати основні підходи до розуміння феномену волонтерства;
- узагальнити основні теоретичні підходи до вивчення особи волонтера, в тому числі розглянути питання його мотивації участі у цій діяльності;
- дослідити організаційний вимір волонтерської діяльності;
- розглянути специфіку волонтерського руху в Україні;
- дослідити особливості роботи волонтерських організацій в умовах військового конфлікту на сході України;
- провести власне дослідження волонтерських організацій, що спеціалізуються на військовому секторі.

Об'єкт дослідження за критерієм носія проблеми - волонтери організацій, діяльність яких пов'язана із збройним конфліктом 2014-2022 рр. на території частин Донецької та Луганської області;

- пересічні українці старші 18 років.

Об'єкт за критерієм загальної проблеми – сегмент українського волонтерського руху, пов'язаний із збройним конфліктом на сході України у 2014-2022 рр.

Предмет дослідження – функціонування волонтерських об'єднань, діяльність яких спрямована на роботу з супутніми проблемами та наслідками збройного конфлікту.

Теоретико-методологічні засади дослідження. В даній роботі ми будемо розглядати функціонування волонтерських груп крізь призму напрацювань соціології організацій. Це дозволяє нам подивитися на

волонтерів як на групи людей, які об'єдналися для досягнення спільної мети. Відповідно до такого підходу ми будемо розглядати волонтерські групи як соціальні групи, які координують свою взаємодію, творять певну структуру для досягнення колективних цілей. Ключовими методами в нашій роботі будуть кількісне (телефонне) опитування за фіксованим опитувальником та глибинні інтерв'ю з учасниками волонтерських груп. Кількісні методи дозволять нам з'ясувати ключові знання, соціальні очікування та оцінки стосовно волонтерів, що поширені серед мешканців країни. А глибинні інтерв'ю з волонтерами дозволять нам глибше дослідити мотивацію та особливості повсякденної практичної діяльності волонтерів.

Емпірична база – результати телефонного опитування, вторинний аналіз інтерв'ю.

Структура роботи. Дипломна робота складається зі: вступу, чотирьох розділів, висновків, списку джерел та наукової літератури, який налічує 37 позиції, та 3 додатка. Всього 63 сторінки основного тексту.

РОЗДІЛ І

ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ВИВЧЕННЯ ФЕНОМЕНУ ВОЛОНТЕРСТВА

1.1. Волонтерство як феномен

Волонтерство як соціальний феномен має багато різноманітних варіацій та сфер прояву, а його дослідження має міждисциплінарний характер. Даний феномен вивчається соціологами, психологами, істориками, юристами, економістами, фахівцями з соціальної роботи, соціального менеджменту, соціальної психології та іншими [13, стр.110]. Терміном «волонтерство» означають широкий спектр різних видів діяльності, організацій та соціальних сфер. Визначення даного феномену також змінюється від того, що саме опиняється в центрі уваги. Характеристика того, що саме є волонтерством змінюється від країни до країни. Американські вчені Х. Анхер та Л. Саламон, провівши аналіз американського та англійського концепту «volunteering» в деяких інших країнах та, відповідно, на інших мовах, дійшли висновків, що скрізь це явище зародилося при різних обставинах, має різне культурне та політичне забарвлення [12, стр.120].

Розуміння феномену волонтерства змінювалось з часом. Так, аналіз наукової літератури та інших джерел показав, що розуміння та трактування волонтерства до середини дев'ятнадцятого століття зосереджувалися в основах християнських віровчень та в ідеї «служінню державі». Вже в середині двадцятого століття термін «волонтерство» асоціюється зі «служінням Батьківщині», а до кінця цього століття визначення даного феномену зміщується в область соціальної підтримки та захисту [12, стр.119].

М.В. Певная з колегами провели аналіз більше ніж 80 різноманітних визначень поняття «волонтерство» в області різних наук та в різних країнах і

дійшли висновку, що волонтерство в більшості випадків характеризується як діяльність, проте акценти можуть бути зроблені на змісті самого волонтерства, на характеристиках об'єкта-суб'єкта, методах або ж цілях та результатах [13, стр. 112].

Теоретичний доробок Огюста Конта дозволяє розглядати волонтерство як діяльність, в основі якої лежить поділ праці. Ця діяльність є не тільки економічним, але і фундаментальним соціальним фактом, який лежить в основі суспільної солідарності і є найважливішою умовою соціального життя [11, стр. 156]. Працювати з категорією «праця» та її роллю у суспільстві продовжували також класики соціології Еміль Дюркгайм, Георг Зіммель, а вже набагато сучасніші дослідники Чарльз Тіллі та Кріс Тіллі розглядали волонтерство як один із чотирьох видів праці (серед яких праця в формальному та не формальному секторі економіки, а також домашня праця) [10, стр. 84]. За логікою Еміля Дюркгайма волонтерство можна розглядати як діяльність, в основі якої лежить поділ праці. Саме поділ праці утворює складну систему відносин між людьми [11, стр. 61-63], [22, стр. 41]. Щодо Георга Зіммеля, то діяльність, яку він розглядав через категорію «праця» та «професійне покликання», є ключовою в реалізації соціального існування індивіда. Зважаючи на трактування взаємодії за Зіммелем, можна розглядати волонтерство як взаємодію, яка організовується внаслідок певних бажань і заради певних цілей [10, стр. 63-64], [9, стр. 7].

Феномен волонтерства можна окреслити навіть у такій специфічній теорії, як теорії конфлікту, адже воно деколи входить у конфлікт між суспільством та державою. Прикладом саме цієї ситуації можна вважати українську Революцію Гідності, яка завдяки своїм подіям зібрала велику кількість волонтерів. Тут, як і в теорії конфлікту, волонтерство виступає проти політики влади, не розділяючи цінності людей, відповідальних за країну. Конфлікти можуть виникати також на основі незгоди в області соціальної, демографічної, екологічної політики, часто волонтери

просувають свій варіант розвитку подій та вирішення проблемних ситуацій, що склалися при певних обставинах [10, стр. 70-72].

Ще двома цікавими, на мій погляд, варіантами розгляду волонтерства є розгляд через призму альтруїзму, а також через категорію «дозвілля». Р. Стеббінс виділяє та розрізняє волонтерство як «серйозне дозвілля» та «звичайне» або «ситуативне» дозвілля. В першому випадку це діяльність, що захоплює людину численними можливостями та властивою їй комплексністю, вона складніша по структурі у порівнянні зі звичайним дозвіллям та вимагає досконалості у виконанні [14, стр. 65-68]. Волонтерське об'єднання – це унікальний дух, соціальний світ, де любителі, зібравшись разом, протягом тривалого періоду часу задовольняють важливі спільні інтереси [13, стр. 113].

Феномен волонтерства є багатограним та складним. Для того, щоб якимось згрупувати та узагальнити існуючі приватні теорії, на початку 21 століття зарубіжні дослідники намагались створити єдину інтегративну теорію. У 2008 році М. Чамбре та К. Енольф, які були членами Американської соціологічної асоціації з досліджень неприбуткових організацій та волонтерської діяльності, виділили три парадигми, що з'являються в різних теоретичних дискусіях і емпіричних досліджень даного феномену. Перша парадигма є найчисленнішою за кількості приватних теорій і розглядає волонтерство в економічному дискурсі, як працю або роботу. Дана парадигма дозволяє розглянути соціальний капітал волонтера та класифікувати основні мотиви представників різних соціально-демографічних груп. До даної парадигми ми відносимо теорію праці Чарльза Тіллі та Кріс Тіллі, можемо також віднести доробок Л. Саламона, К. Бідермана та Л. Кудринської. Друга парадигма розглядає волонтерство як різновид просоціальної поведінки через розуміння соціальної взаємодії, через альтруїзм та через залученість в громадське життя. Сюди можна віднести таких авторів, як, наприклад, А.Сміта, М.Вебера, А. Де Токвіля, а також А.

Сен-Сімона, І. Канта, які писали про альтруїзмі характеризували волонтерство в контексті політичної участі. Та остання, третя парадигма, розглядає волонтерство як спосіб життя та вид дозвілля. Одна з таких теорій описувалась у цьому підрозділі [10, стр. 84-85].

1.2. Особа волонтера

Вже протягом багатьох років дослідники намагаються зрозуміти, хто такі волонтери, якими мотивами вони керуються та яку користь отримують від своєї діяльності. Ніхто не ставить собі за мету зрозуміти, чому людина працює на роботі по декілька годин на день та отримує заробітну плату, проте багатьох цікавить, чому хтось крім основної роботи виконує неоплачувану роботу та витрачає деколи навіть більше часу та зусиль, ніж на основну діяльність. Визначень, хто такий волонтер, є безліч, так само як і визначень, що таке волонтерство.

У Законі України «Про волонтерський рух» «волонтер –це фізична особа, яка добровільно здійснює благодійну неприбуткову та вмотивовану діяльність, що має суспільно корисний характер [35, стр. 56]». Проте це визначення дає нам дуже обмежене та поверхнєве уявлення про особу волонтера.

Більш точно дозволяють нам розглянути особистість волонтера такі автори, як, наприклад, О. Безпалько, Н. Заверико, І. Зверева, для яких волонтер – «це передусім добра, милосердна людина, яка володіє неабиякими комунікативними навичками і приваблює до себе небайдужих, розуміє проблеми оточення та співчуває людям, має бажання безкорисливо допомагати вирішувати проблеми інших людей» [35, стр. 56].

Ще одну цікаву характеристику волонтерам як особистостям надав М. Дейчаківський, який вважав, що волонтери – це найактивніші представники населення, які своїми діями прагнуть поліпшити життя маргінальних груп,

організувати демократію в Україні або ж зробити свій внесок у розвиток культури або ж соціальної сфери [35, стр. 56].

Дуже незвичну особливість волонтера вказав американський психолог Д. Браун, який стверджував, що бажання допомагати тим, хто цього потребує виникає із особистого негативного досвіду. Іншими словами, волонтер – це людина, яка ототожнює себе з особою, яка страждає, та якій має мету допомогти [35, стр. 59].

Важливою характеристикою особи волонтера, яку зауважують дослідники, є схильність до співпереживання та емпатії до інших людей. Чим більше в людини є присутні бажання та готовність допомагати іншим, тим скоріше вона почне діяти при проблемних або кризових обставинах [35, стр. 58].

В одному із своїх досліджень Джон Вілсон дійшов до висновку, що люди з більш високим соціальним та економічним статусом з більшою ймовірністю будуть займатися волонтерською діяльністю [4, стр.18-19]. З ними також погоджувались М.Окун та Д. Мітчел. Однак, скориставшись дослідженням «Волонтерство в Україні», проведеним в 2016 році, в українських реаліях твердження Джона Вілсона на підтверджується. В українському контексті це скоріше люди з хорошими організаційними навичками, а також ті, хто наділений почуттям патріотизму та небайдужості.

Розглянувши основні переконання щодо особистісних рис та характеристик волонтера, виникає наступне логічне питання – чому ці люди обирають для себе таку, здавалося б, нераціональну форму діяльності, яка не дає прямого фінансового прибутку. Чим зумовлена згода людей працювати заради суспільства, брати на себе, по суті, подвійне навантаження – нести відповідальність за свій добробут, свою родину, але й при цьому значну частину свого часу віддавати на служіння суспільству, розв'язання різноманітних проблем певних соціальних груп.

На основі аналізу наявної наукової літератури стосовно волонтерства, можемо виокремити два ключові підходи до вивчення мотивації волонтерської діяльності: символічний та функціональний.

З точки зору символічного підходу, мотивація волонтерів є частиною більш широких культурних уявлень. Ці уявлення містять в собі безкорисливість та співчутливість, які є виразом певних цінностей та переконань індивідів [4, стр. 16]. Джон Вілсон, який досліджував даний напрямок, вважав, що виховання як в сім'ї, так і в школі відіграє вирішальну роль у рішенні людини стати волонтером. В ті моменти, коли дітей навчають соціальній відповідальності та взаємодомодопомозі, з'являється бажання безкорисливої допомоги іншим [6, стр. 218-219].

Даний підхід знаходить підтримку в поглядах Л. Анциферової, яка також говорить про те, що альтруїстичні бажання волонтера формуються суспільством і нормами, що панують в його культурі. У процесі свого становлення кожна людина перебирає та робить частиною своєї особистості певну систему ціннісних орієнтацій [35, стр. 58].

Момент значимості та навіть ключової ролі ціннісних орієнтацій в мотивації індивіда до волонтерської діяльності зустрічається в поглядах багатьох вчених. Розглядаючи волонтерів з позицій ціннісного підходу, можна охарактеризувати їх як соціальну групу, спільноту, члени якої розділяють спільні цінності, мають близькі інтереси та погляди. За Гюставом Лебоном, волонтери – це люди, охопленні спільними прагненнями, настроями та бажаннями [8, стр. 63]. В деяких зарубіжних концепціях мова навіть йде про цінність волонтерства для самих волонтерів. К. Бідерман, наприклад, зауважив: «Останнім часом у сфері волонтерської роботи в Великобританії виявилися значні зміни, зокрема, альтруїстична мотивація перейшла в добровільну, усвідомлену активність, в якій власні інтереси поєднуються з допомогою іншим» [12, стр.121].

Основні твердження символічного підходу також знаходять підтвердження у поглядах Т. Парсона. Він також звертає увагу на те, що соціальні цінності мають важливе значення як один із механізмів взаємозв'язку суспільства та поведінки індивіда. Система дії, запропонована Парсоном, є спробою побудувати мотиваційну модель. Цінності є одним із основних факторів, на основі якого особистість здійснює і оцінює акти особистої поведінки. Вони у процесі виховання з суспільної свідомості перейшли на індивідуальний рівень [24, стр. 2].

Особистість може не тільки розділяти цінності, які підштовхнули стати частиною волонтерського руху, але також під час самої діяльності оволодіти новими, що будуть змушувати все більше і більше бути причетним до допомоги іншим. Особистість освоює цінності за допомогою соціальної ідентифікації. Соціальна ідентифікація, тобто освоєння чужих норм та цінностей, відбувається внаслідок ототожнення себе з іншими людьми або соціальною роллю. Опиняючись серед людей, які готові віддати свої сили, час, гроші безкорисливо іншим людям, не можливо не задуматись над тим, що є пріоритетним в житті [35, стр. 58].

Повертаючись до підходів пояснення мотивації волонтерів, варто вказати наступний - функціональний. Тут так само є зв'язок з цінностями, проте головний акцент зміщується на інше. Функціональний підхід має на меті дослідження особистісних і соціальних процесів, які ініціюють дії, направляють і пізніше підтримують їх. Основне твердження даного підходу полягає у тому, що люди, здійснюючи ті чи інші дії, виконують власні психологічні функції. Такі теоретики, як Даніель Катз та інші вважають, що їх підхід має за мету зрозуміти психологічні та соціальні потреби, плани та цілі, а також мотиви, які люди можуть задовольнити через свою поведінку [4, стр. 16-18]. Ідеї, які саме функції задовольняє волонтерська діяльність, проходили декілька стадій переосмислень, але найбільш поширеною та використовуваною є створена в 1998 році Кларі К. та колегами

багатофакторна модель, що пояснює мотивацію. В ній було виділено шість соціальних та особистих функцій, виконуваних волонтерством: ціннісна, освітня, кар'єрна, соціальна, захисна та функція удосконалення. Цей інструмент часто використовують для вимірювання величезної кількості можливих мотивацій індивіда. Водночас в учасників однієї і тієї ж дії можуть бути зовсім різні мотиви. Тобто такі важливі події, як, наприклад, приєднання до групи волонтерів, може задовольнити одну із шести потреб [3, стр. 156-157].

Американські соціологи А. Омото і М. Снайдер виділяють два види мотивів волонтерів. До першої групи відносяться волонтери-альтруїсти, які мають моральний або релігійний обов'язок допомагати іншим, а до другої - люди-егоцентристи, які намагаються отримати власну користь від своєї діяльності. Буває таке, що в волонтера є декілька мотивів, які можуть бути як з першої, так і з другої групи, проте з них є завжди головний мотив [37, стр. 195].

Пітер Блау, автор теорії обміну, стверджував, що люди завжди прагнуть отримувати соціальне схвалення своїх дій, рішень та думок. Навіть при альтруїстичній діяльності, індивіди прагнуть отримати це схвалення від інших людей. Згідно з теорією обміну, волонтери - це люди, які віддають свій час іншим, щоб взамін отримати особисте задоволення та вигоду, яка може як усвідомлюватися, так і не усвідомлюватися учасниками цієї діяльності [10, стр. 72-75].

Теорія обміну також дає пояснення, що були підтвердженні під час досліджень, якими мотивами керуються літні та молоді люди, вдаючись до волонтерства. Перші намагаються отримати соціальні вигоди у вигляді зв'язків та спілкування, яких не отримували під час оплачуваної роботи, для молоді ж ця діяльність дозволяє реалізувати себе у майбутньому, отримати навички та знання [10, стр. 72-75].

Всі зазначені автори та підходи розглядають мотивацію волонтерів на альтруїстичному рівні, не враховуючи, що індивіди можуть раціонально обдумувати потенційно можливі переваги та втрати. Одним з перших створенням моделі для пояснення мотивації зайнявся американський вчений Д.Сміт, і саме він є розробником двофакторної моделі для пояснення мотивів волонтерства, яка описувала та проводила відмінності між альтруїстичними та егоїстичними мотивами. Прикладом перших може бути бажання допомоги іншим, других – матеріальна винагорода. Значний внесок у розвиток подальших теорій був зроблений завдяки виявленню ним саме егоїстичних складових участі у волонтерстві [17, стр. 69]. Наприклад, теорія раціонального вибору також зауважує, що індивіди не завжди керуються альтруїстичними намірами, а часто і егоїстичними. Мансур Олсон, який вивчав колективні дії, вважає, що ставлячи собі ціль, всі учасники групи, без винятку, отримують вигоду або задоволення. Він також вважає, що люди не лише керуються соціальними та психологічними цілями у своїх діях, але також можуть прагнути отримати престиж та повагу, або керуватись економічною мотивацією. Теоретики раціонального вибору, таким чином, розглядають волонтерську діяльність, як позбавлену будь-якого символічного значення. Отримати матеріальну користь від такого роду діяльності можна навіть шляхом накопичення людського капіталу, який у подальшому житті може стати у нагоді в інших ситуаціях [4, стр. 16-18].

1.3. Організаційний вимір волонтерської діяльності

Організація є практично невичерпним і складним об'єктом пізнання, і, як зауважує С. Фролов, дане об'єднання людей можна вважати мініатюрою суспільства. Воно також має чіткі кордони, ієрархію статусів та ролей, соціальне розшарування, владу, взаємовідносини між членами та цілеспрямованість дій. Організація є складним соціальним організмом, який функціонально включений в діяльність всього суспільства [15, стр. 3].

Організація як предмет дослідження привертає до себе увагу багатьох вчених різних сфер. Цю «мініатюру суспільства» вивчали також і багато соціологів, навіть такі провідні, як М.Вебер, Т. Парсонс, Р. Мертон, П. Блау та багато інших [15, стр. 12]. Соціологічні дослідження суттєво наповнюють загальні знання про організації. Вивчення групової поведінки, соціальних систем, ролей і взаємодією в них, процесів соціалізації, організаційної структури, статусів та влади, групової динаміки, конфліктів різних видів, соціальної мобільності і ще багато іншого може стати в нагоді не лише соціологам, але і представникам багатьох інших сфер діяльності та наук [30, стр. 21].

Що таке організація? У Законі України про волонтерську діяльність можна зустріти наступне визначення волонтерської організації: «Волонтерська організація - зареєстроване в установленому порядку неприбуткове об'єднання громадян або благодійна організація, для яких провадження волонтерської діяльності є статутним видом діяльності» [23]. Це визначення, на мою думку, не є достатньо вдалим для розуміння даного угруповання людей, тому спробуємо розглянути і інші.

На даний момент існує багато визначень терміну «організація», серед яких можна виділити чотири ключових напрямки :

- Ч. Барнард, американський науковець і засновник сучасної теорії управління вважає, що «організація - це такий вид кооперації людей, який відрізняється від інших соціальних груп свідомістю, передбачуваністю і цілеспрямованістю» [15, стр. 12]. Відмінною рисою його та послідовників є те, що в рамках своїх робіт вони більше приділяли увагу кооперації та спільним людським діям, а вже після цього - необхідності досягнення цілей.

- Для характеристики другого напрямку використаємо пояснення теоретиків організації Д. Марча і Г Саймона, за якими «організація – це співтовариство взаємодіючих індивідів, що є найпоширенішим в суспільстві і що містить центральну координуючу систему. Висока специфічність

структури і координація всередині організації відрізняють її від дифузних і непорядкованих зв'язків між неорганізованими індивідами» [15, стр.12]. Організація тут порівнюється навіть з окремим біологічним організмом.

- Представники третього напрямку в визначенні організації, а саме П.Блау та У. Скотт до свого визначення додають важливу характеристику організації – вона повинна володіти формальною структурою задля можливості досягнення цілей [15, стр. 12].

- І останній, четвертий напрямок в визначенні організації нам пропонує американський дослідник А. Етціоні, який вважає, що «організації - це соціальні об'єднання (або людські групи), які свідомо конструюються і реконструюються для досягнення специфічних цілей, що характеризуються свідомим членством в організації і свідомими діями її членів» [15, стр. 12].

Проаналізувавши дані напрямки до визначення поняття «організація», можна виділити риси, що є специфічними для організації, в нашому випадку для волонтерської організації, та відрізняють її з-поміж інших груп. Перше – це скоординовані дії її учасників заради досягнення результатів та здійснення поставлених цілей. Другий момент – це наявність специфічної структури та значний вплив розпорядку та правил організації на поведінку її членів. Ці правила контролюють виконання тих чи інших ролей членами організації.

Проглянувши схожі, проте в деяких аспектах різні визначення, для узагальнення я скористаюсь визначенням С. Фролова: «організація - це соціальна група, орієнтована на досягнення взаємопов'язаних специфічних цілей і формування високоформалізованих структур на основі спеціалізації або розподілу праці» [15, стр. 13].Фредерік Тейлор також наголошував на тому, що організація може функціонувати ефективно тільки в тому випадку, коли вона є згуртованим об'єднанням, де всі учасники підтримують хороші відносини та доброзичливо комунікують один з одним. По цій причині необхідним є досліджувати людський фактор в межах організації, вивчати не лише вертикальні, тобто владні зв'язки, але і горизонтальні. Взаємовідносини

сильним чином впливають на зацікавленість в роботі та на її продуктивність [15, стр. 20-21].

Якщо організація повинна мати спільну мету заради досягнення цілей, то якою є вона у волонтерських організацій? «Основною метою волонтерської роботи є зниження соціальної напруги в соціумі через безкорисне надання соціально значимих послуг на місцевому, національному чи міжнаціональному рівнях» [26, стр. 93]. Хоча це визначення і дає нам загальне уявлення про волонтерську роботу, проте волонтерські організації залучені в набагато більшу кількість роботи, ніж можна уявити на перший погляд, прочитавши визначення. У Віснику Національного університету оборони України можна знайти цілий перелік функцій волонтерської діяльності:

- «Аксіологічна». Волонтерська діяльність сприяє виникненню та підтриманню ціннісних орієнтацій в суспільстві [31, стр. 194].
- «Соціалізація». Участь в волонтерській організації це своєрідна школа з багатим багажем знань та досвідом [31, стр. 194].
- «Підвищення громадської активності» [31, стр. 194].
- І остання, напевно, найочевидніша – «вирішення гострих соціальних проблем». Волонтерська діяльність знаходить та надає ресурси для вирішення проблемних аспектів соціального життя. Сфери соціального життя, яким надається допомога в межах українського волонтерства, та види самої допомоги важко навіть перелічити, адже їх є величезна кількість [31, стр. 194].

Описані вищі функції стосуються соціального життя. Проте є ще і інші функції, що стосуються особистого рівня індивіда, який волонтерить. Ці функції є такими:

- Світоглядна. Індивід, що залучений в даний вид діяльності відчуває значущість свого існування та важливість виконуваної ним роботи [31, стр. 194].

- Виховна. Участь в волонтерських організаціях вимагає від людини ряд позитивних якостей характеру, які вона виховує в собі під час здійснення волонтерства [31, стр. 194].
- Комунікаційна. Велику частину свого часу волонтер витрачає на взаємодію, а тому числі і на комунікацію з великою кількістю людей [31, стр. 194].
- Освітня. Отримання знань, умінь та досвіду [31, стр. 194].
- Формування соціального капіталу. Залучення у різноманітні процеси роботи волонтерських організацій, волонтер отримує величезний запас соціального капіталу, який може стати в нагоді протягом усього життя [31, стр. 194].
- Рекреаційна. Ця функція стосується не всіх видів волонтерської діяльності, проте про неї варто згадати. Деякі волонтери мають чудову нагоду поєднання суспільно важливої справи з приємним проведенням вільного часу [31, стр. 194].
- І остання – профілактична. Наявність обмеженої кількості вільного часу та вимоги щодо високо моральних цінностей в волонтера запобігають можливості девіантної поведінки у індивідів [31, стр. 194].

Висновки з розділу I

У першому розділі ми розглянули феномен волонтерства одразу з трьох сторін: загальне розуміння феномену волонтерства в теорії, його індивідуальний або особистісний рівень, а також організаційний. В цьому розділі була представлена лише мала частина можливих теоретичних підходів, проте переглянувши навіть їх, можна вкотре переконатись, наскільки широким може бути трактування волонтерства в залежності від історичного етапу формування знання, фокусу уваги, дисципліни і самої теорії та її внутрішньої логіки. Можна виділити декілька загальних

тверджень, які були присутні в багатьох поглядах і теоріях. Без сумніву, волонтерство – це дуже потужна сила змін, яка виконує важливу неоплачувану роботу на благо суспільства, яка може об'єднувати людей з зовсім різними або спільними бажаннями та цілями, що можуть бути відкритими та таємними для кожного з учасників. Сформувавши характеристику волонтерам, виходячи з їх особистих якостей, а також мотиваційних особливостей виявилось також непросто. Це свідчить про складний та значною мірою індивідуалізований вибір кожної людини на користь волонтерства, який залежить відвіку волонтера, статусу, характеру, особливості діяльності. В організаційному підрозділі було виявлені основні компоненти та складові, на яких базується волонтерська організація, а також розглянута велика кількість функцій, які виконують волонтерські організації.

РОЗДІЛ II

ЗАГАЛЬНЕ ТА ВІЙСЬКОВЕ ВОЛОНТЕРСВТВО В УКРАЇНІ

2.1. Волонтерство в Україні

Як вже зазначалось раніше, особливістю волонтерського руху в Україні є те, що хоча він і існував з часів настання Незалежності, проте активізувався саме при подіях Революції Гідності та виконував велику кількість функцій, які держава неспроможна була виконати чи виконувала не належним чином. Волонтерство - це основа громадянського суспільства. Без волонтерської роботи громадяни України та, скоріше за все, громадяни багатьох інших країн, не змогли би досягнути контроль над діями влади та над структурами бізнесу. Без волонтерських організацій та її учасників не існувало би енергії, сил та потенціалу для побудови суспільства і вирішення важливих суспільних проблем. Волонтерство виступає як нова соціальна потреба, а волонтери заявили, що готові контролювати дії влади та захищати людей.

Волонтерська діяльність спричинила стрімке зростання соціальної відповідальності та солідарності [5, стр. 55]. Це, на мою думку, було наймасштабнішою та найпомітнішою зміною для українського народу, яка спричинила низку інших. Волонтерство в Україні створює новий регуляторний та соціальний порядок, головними засадами та опорою яких є справедливість та людська гідність [5, стр. 54].

Волонтерський рух обмежив прояви українофобної пропаганди, натомість виховував відчуття належності кожного громадянина до єдиної держави та виховував почуття патріотизму [5, стр. 54].

Волонтерські організації здійснюють роботу у таких сферах, до яких, здавалось би, не мали би мати відношення. Мова йде, наприклад, про політичне життя. Волонтери виконують функцію контролю за державною владою та чиновниками. За їх участі було створено Комітет громадської

люстрації, який займався питаннями заборони колишнім компроментованим державним службовцям обіймати державні посади на певний відрізок часу або навіть назавжди [5, стр. 54]. Волонтерські організації надавали та поширювали відкриту інформацію про громадян, які не повинні займати ті чи інші посади. Метою цих дій було запобігання незаконним призначенням та очищення державних структур від злочинного колишнього режиму [5, стр. 55]. Державні служби та державні чиновники також прагнуть заощадити на фінансуванні військовослужбовців, чим перекладають велику частку державного тягаря на волонтерів [5, стр. 56].

Волонтерський рух виконує, особливо виконував за часів Євромайдану, функцію популяризації символічних вимірів та атрибутів нашого народу. У 2014 році волонтери в різних частинах України та в різних населених пунктах організували чисельні проукраїнські заходи. Це були різноманітні флешмоби, наприклад, "Карта України", що символізував ідею національної єдності українців та недоторканість наших національних кордонів, або флешмоб в соціальних мережах, під час якого жителі східних регіонів та Криму фотографували власні паспорти зі словами "Крим- це Україна" або "Врятуй народ Донбасу". Також заходи, присвячені параду вишиванок, українському прапору. Під час останнього чисельні елементи інфраструктури, мости, балкони та інше здобули жовто-блакитне забарвлення [5, стр. 54].

Описати в цифрах український волонтерський рух надзвичайно важко. Інформація про кількість людей та організацій, що надають гуманітарну допомогу, варіюється від 14500 індивідуальних суб'єктів та 2500 організацій до 750000 індивідуальних суб'єктів та 100 організацій та груп з не менш ніж 100 членами кожна. Кількість людей, що жертвували кошти в 2014 році також суттєво зросла та залишалася високою наступних два роки. Опитування, що проводилось Центром Разумкова показало, що 63,7%

довіряють волонтерам, в той час як рівень довіри до органів самоврядування, офіційних установ та президента був в рази меншим [7, стр. 30-32].

Волонтерство як соціальний феномен вивчали такі вітчизняні дослідники, як Р. Вайнола, А. Капська, О. Безпалько, І. Зверєва, О. Карпенко, Г. Лактіонова, Н. Комарова. Л. Кудринська з позицій трудового підходу розглядала сутність, функції та специфіку волонтерської діяльності. С. Шиндаулетова працювала з нормативною базою ряду держав і проблеми правового регулювання діяльності волонтерів. Проте, як зазначає І. Юрченко та М. Козачук, в Україні відсутні комплексні дослідження волонтерської діяльності, через те, що перелічені дослідники в більшості випадків фокусувалися на узагальненні досвіду практичного втілення волонтерських проектів у сфері соціальної роботи з їх детальним описом [26, стр. 93], [35, стр. 3]. О. Панькова також наголошує на тому, що окремих фундаментальних досліджень стрімкого розвитку волонтерського руху протягом 2014-2015 років зроблено не було через стрімкий перебіг соціальних процесів. Протягом цього періоду часу були зроблені дослідження Інститутом соціології НАН України, наукові розвідки Київського міжнародного інституту соціології на замовлення видання «Дзеркало тижня» та дослідження Інститутом соціальної та політичної психології Національної академії педагогічних наук України [33, стр. 26].

Досить добре в Україні досліджена тема волонтерства як професійної компетентності. Вивчалось його формування, реалізація та мотиви, що супроводжують волонтерів соціально-педагогічної діяльності та в сфері діяльності соціального працівника. Про це можна дізнатись у роботах Андрєвої М. О., Балашова Е. М., Башкірева В. А., Білої О. О., Бондаренко З. та інших. Ще одною добре дослідженою сферою, за моїми спостереженнями, а також за спостереженнями Ковалю Г. є дослідження особистісних рис волонтера, а також аналіз мотиваційно-ціннісної сфери. Багато робіт присвячено аналізу волонтерства через сукупність поглядів на нього. Але це

не надає нам розуміння сутнісної специфічної відмінності волонтерського феномену [25 , стр. 6-7].

Протягом 2015-2017 років соціологічні центри звітували волонтерську діяльність у цифрах та відсотках. Можна ознайомитись з такими загальними показниками, які залученість громадян, кількість пожертв та приділеного часу, довіра та сприйняття населенням волонтерських організацій, розглянути соціально-демографічні показники волонтерів, а також їх рівень забезпечення та інше.

Найбільш відомі опитування громадян щодо волонтерства проводили фонд «Демократичні ініціативи імені Ілька Кучеріва» спільно із соціологічною службою Центру Разумкова [19] та дослідження, проведене Представництвом Організації Об'єднаних Націй та Програмою «Волонтери ООН [2]. Тут були представлені результати про різноманітний досвід, мотивацію, практики, частоту залучення до волонтерської діяльності, а також різноманітні судження та переконання волонтерів щодо волонтерства. Проте дані вже є досить застарілими, адже проводились дослідження у 2014-2016 роках.

2.2. Військове волонтерство

З подіями, що почалися на сході України в 2014 році змістився акцент з допомоги цивільному населенню в сторону забезпечення повного сектору потреб збройних сил і людей, які постраждали внаслідок війни. Кожна з волонтерських організацій, що утворилися, мали різноманітні сфери діяльності [27, стр. 98].

Науковий інтерес до волонтерського руху на підтримку АТО наразі яскраво виражений, що підтверджується наявністю та зростанням робіт, присвячених цій тематиці. Жужі Л.О. та О. Мандебури займалися політологічним аспектом волонтерського руху на підтримку АТО. Вони

довели, що волонтерство стало соціально-політично вагомим чинником, який відіграє важливе місце в політичних процесах, які відбувались пізніше. Д. М. Горелова та О. А. Корнієвський провели масштабний порівняльний аналіз українського волонтерства з зарубіжними аналогами [25, стр. 7-8].

Українська громадська організація Counterpart Creative Center у 2016 опублікувала звіт, який стосувався громадянського суспільства в нашій державі. Поміж іншого у цьому звіті приділено увагу функціонуванню волонтерських об'єднань, діяльність яких пов'язана зі збройним конфліктом. З 250 тисяч зареєстрованих в Україні громадських організацій, приблизно 70-75 тис. складають неприбуткові організації, тобто такі, що діють на основі добровільного залучення та служіння спільним інтересам. Згідно з показниками досліджень, відсоток громадської активності у 2014 та 2015 роках був значно вищий, ніж в 2009 [7, стр. 30-32].

Головною причиною, чому російські війська змогли вторгнутися в Луганську та Донецьку області, спричинити жорстокі бойові дії та численні втрати, був руйнівний стан української армії. На жаль, вона була практично небоєздатна. На основі даних різноманітних засобів масової інформації та джерел громадянського суспільства був складений список з 20 найактивніших організацій, які протягом 2014-2015 років допомагали армії [7, стр. 33-34]. Деякі з них це:

- «Повернись живим». Волонтери даної організації переконані, що передова українсько-російської війни - це не лише фронт. Їхня робота полягає у постачанні техніки, навчанні військових, зміні Збройних Сил, поширенні інформації про війну та зменшенню кількості пропаганди та дезінформації [18].

- «Народний тил», до якого належить «Колеса народного тилу», головною метою функціонування якого є забезпечення автомобілями бійців АТО, «Медичний народний тил» постачає необхідні медикаменти [27, стр. 98];

- «Крила Фенікса» - «Наше завдання - вдягти, взути, захистити та покращити Українську Армію в стислі терміни. Ми вже відправили нашим військовим тисячі касок, бронежилетів, сотні рацій, прицілів » [28].

- «Армія SOS» - забезпечення різноманітними сучасними технологіями: радіо розвідувальним обладнанням, автотранспортом, безпілотними літальними апаратами, планшетами для артилеристів і ще багато іншого [16].

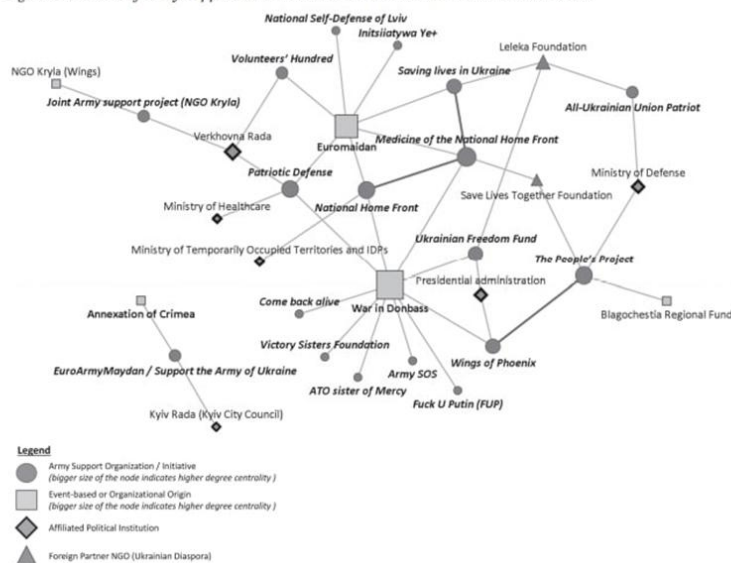
- «Народний проект» та ряд інших, так само забезпечення спорядженням та зброєю.

Катерина Зарембо докладно описала історію, структуру та діяльність не лише перелічених найвідоміших ініціатив, але і багатьох інших [7, стр. 33-34].

В статті «Новий громадянський активізм в Україні: побудова суспільства з нуля?» схематично зображено історію (початок з часів Євромайдану або війни на Сході), діяльність та взаємодію з іншими структурами найактивніших волонтерських організацій. На даній схемі можна побачити самі організації, їхні ініціативи, державні структури, підтримку зі сторони української діаспори та як це все між собою переплетено та пов'язано. На жаль, помітна відсутність співпраці між ініціативами, лише декілька з них об'єднались в коаліцію [7, стр. 34-37].

Мережі підтримки армії громадськими ініціативами в Україні.

Figure 1. Networks of Army Support Civic Initiatives in Ukraine. Visualization with Vison⁵⁵

Джерело: New Civic Activism in Ukraine: Building Society from Scratch?

Характеризуючи сучасні волонтерські об'єднання в Україні, дослідники звертають увагу на такі специфічні риси, як відсутність формальної структури, неформальний характер ініціатив та діяльності. Лише згодом після тривалого проміжку часу волонтерські організації проходять певні процеси інституалізації, що допомагає їм більше включитись в соціальну систему, співпрацювати з урядовими структурами та міжнародними організаціями [33, стр.28]. Волонтерські організації характеризуються надзвичайною оперативністю, що також пов'язано з фактом, що у кризових ситуаціях керівники чи активісти волонтерських структур були незалежними у своїх рішеннях. Державні структури не мали повного контролю над коштами, що поступали в великій кількості від громадян для забезпечення армії. Це також було причиною створення волонтерськими організаціями інноваційних проектів, які навряд чи могли створитись за інакших умов. Важливе значення також має відсутність характерних для державних структур формалізму та бюрократизації [33, стр. 29]. Якщо в більшості

організацій існують органи управління та координування, то волонтерські організації можна віднести скоріше до тих, де високорозвиненим є самоуправління та наявна висока зрілість її членів.

Ще одним специфічним моментом волонтерських організацій є те, що їх учасники та навіть засновники перед тим, як стати волонтерами, займалися іншими видами діяльності, тобто не мали жодного досвіду громадського активізму. Бажання волонтерів бути активними під час кризової ситуації допомогло нашій країні, проте траплялись і такі випадки, що організації через недосвідченість її учасників та брак знань просто розпадалися [33, стр. 29].

Незважаючи на всі трагедії, події на сході України посприяли формуванню української політичної нації, а також згуртувало український народ навколо розвитку незалежної держави [5, стр. 56].

Висновки з розділу II

В даному розділі була розглянута загальна характеристика волонтерської діяльності в Україні, а також особливості функціонування волонтерських організацій, що пов'язані з війною на Сході. Особливістю українського волонтерства є його реакція на цілу низку соціальних катастроф – жорстке протистояння та розстріли людей на Майдані, збройна агресія РФ, масове вимушене переселення людей з окупованих територій. Відтак, українське волонтерство, що зародилося і розвивалося за мирних часів, після 2014 р. отримало відчутний поштовх, активізувалося, розширило сфери діяльності та на сьогодні з спорадичних форм трансформувалося у стійкі та відтворювані практики, які реалізуються як індивідуально, так і в складі організації. Колективна робота здатна приносити більший результат, через збільшення кількості робочої сили та ідей. В цьому можна переконатись,

переглянувши приклади деяких з найвпливовіших волонтерських організацій в Україні.

Проте, на мою думку, в українських дослідженнях не достатньо висвітлена тема роботи волонтерських організацій в умовах війни на Сході. Розглядаючи рівень розробленості проблематики щодо військового волонтерства в Україні, можна помітити брак комплексного дослідження волонтерської діяльності в цьому сегменті. Інформацію про військове волонтерство в Україні знайти можна, проте це в більшості в Інтернет-виданнях, і вони, на жаль, є фрагментарно розпорошеними [20, стр. 1]. Спробуємо в нашому дослідженні глибше та більш структуровано дослідити дану тему.

РОЗДІЛ ІІІ

МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ЕМПІРИЧНОГО ДОСЛІДЖЕННЯ

3.1. Визначення проблемної ситуації

Сегмент українського волонтерського руху, пов'язаний із збройним конфліктом на сході України, став дуже особливим і унікальним явищем в історії України і навіть світу. Для того, щоб дійсно досягти великих результатів, діяти наодинці не вдасться - щоб здійснювати волонтерську діяльність ефективно людина повинна бути частиною організації. Саме колективна робота, де присутній налагоджений процес роботи, та кожен учасник прагне досягнути спільної мети, є запорукою до масштабних змін, що відбулися в Україні в останні роки. Під час їх створення та функціонування виникало (та продовжує виникати) чимало процесів та проблем, з якими ще не доводилось стикатись на практиці, яким часто не можливо знайти аналогію чи пояснення, до яких не існує формальних правил чи структур виконання.

Актуальність проблеми дослідження. Моє дослідження перетворилось певним чином на історичне, проте зовсім не втратило свою актуальність. Сегмент українського волонтерського руху, пов'язаний із збройним конфліктом на сході України, який корінням сягає 2014 року, зараз набрав нових масштабів. Ту згуртованість, яку проявили українці декілька років тому, те, що вони навчились робити 8 років тому, дало можливість протистояти новому потужнішому наступу ворога. Всі ці організації, які створилися під потреби 2013-2014 років, зараз активно займаються потребами військових і біженців, розширили свій авторитет, масштаб впливу та кількість допомоги, яку надають.

Мета дипломної роботи (практичної частини): дослідити процес формування та особливості діяльності волонтерських організацій у контексті збройного конфлікту на сході України (2014-2022).

Реалізація поставленої мети передбачає досягнення наступних **завдань**:

1. Теоретична інтерпретація базових понять: феномен, мотивація, мотив, демотивація, соціальна практика, структура організації, функція, тенденція.
2. Розглянути загальне сприйняття волонтерства серед український громадян, а саме дослідити:
 - індивідуальний досвід участі;
 - практики, що виконуються громадянами в волонтерській діяльності;
 - довіру до волонтерських організацій;
 - переконання щодо роботи волонтерів.
3. Досліди функціонування волонтерських організацій за наступними складовими:

Індивідуальний досвід її учасників;

основні моменти організаційного досвіду.
4. Розглянути, що взагалі представляє собою волонтерство в Україні на даний момент, загальні тенденції та ситуація щодо військового волонтерства.

Об'єкт за критерієм загальної проблеми – сегмент українського волонтерського руху, пов'язаний із збройним конфліктом на сході України.

Об'єкт емпіричного дослідження –

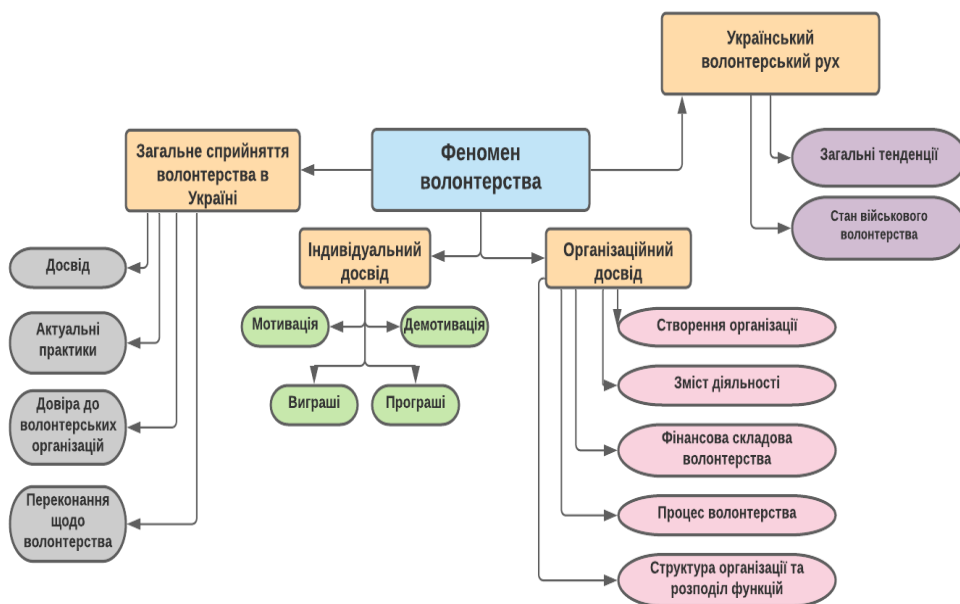
- волонтери організацій, що здійснюють свою діяльність на сході України (глибинні інтерв'ю);

- пересічні українці старші 18 років (опитування).

Предмет емпіричного дослідження - функціонування волонтерських об'єднань, діяльність яких спрямована на роботу з супутніми проблемами та наслідками збройного конфлікту.

3.2. Теоретична інтерпретація та операціоналізація базових понять

Рисунок №2

Операціоналізація

Феномен - за П.Блау, відчутні аспекти громадського життя, тобто те, що має конкретний прояв і доступне реальному спостереженню та дослідженню соціологічними методами. У соціології нерідко це поняття ототожнюється з поняттям “явище”. [32, с. 314].

Мотивація- осмислення індивідом ситуації, вибір і оцінка різних моделей поведінки, передбачення її результатів і формування на цій основі мотивів [32, с. 185-186].

Мотив - спонукальна причина до якоїсь дії, аргументів на користь чого-небудь [32, с. 185].

Демотивація - явище, в якому є невідповідність між метою, яку ми теоретично прагнемо досягти, з одного боку, і нашим реальним диспозиційним станом, з іншого [21].

Соціальна практика- матеріальна, чуттєво-предметна, цільова діяльність людини, спрямована на освоєння і перетворення природних і соціальних об'єктів; становить всезагальну, рушійну силу розвитку людського суспільства і свідомості [32, с. 224].

Структура організації - це її внутрішня побудова, яка характеризує склад підрозділів і систему зв'язку, підпорядкованість і взаємодію між ними. Організаційна структура організації визначає співвідношення (ієрархічність) між функціями, які виконуються її працівниками. Вони проявляються у формі розподілу праці, створення спеціалізованих підрозділів, системи посад і є необхідним елементом ефективної організації [32].

Функція - роль, що виконується певним елементом соціальної системи в її організації як цілого, у здійсненні цілей та інтересів соціальних груп і класів [32, с. 323].

Тенденція - напрямки і вектори суспільних рухів з внутрішніми схильностями, прагненнями і намірами тих, хто бере участь у перехідних процесах [32, с. 298].

3.3. Основні гіпотези дослідження

Гіпотези до кількісної частини дослідження (вибірка - населення м. Львова):

Гіпотеза 1: Серед груп, які потенційно можуть бути підтримані організованими та стихійними волонтерами, військові української армії є головним пріоритетом.

Гіпотеза 2: Люди більшою мірою схильні волонтерити індивідуально та нерегулярно, аніж на постійній основі в складі благодійних чи волонтерських організацій.

Гіпотеза 3: Довіра до волонтерських організацій та волонтерів в українському суспільстві є високою.

Гіпотези до якісної частини дослідження (вибірка – члени волонтерських організацій) :

Гіпотеза 5: Волонтери критично налаштовані до ролі держави у вирішенні базових проблем армії та людей, постраждалих в наслідок російської агресії 2014 року.

Гіпотеза 6: Українське волонтерство співпрацює в першу чергу з малим і середнім бізнесом, натомість великий бізнес більше працює через створені ним же благодійні фонди та організації. .

Гіпотеза 7: За відсутності формальної процедури контролю за волонтерською діяльністю, волонтери намагаються знайти інші форми звітності перед суспільством для забезпечення репутаційного капіталу.

РОЗДІЛ IV

МЕТОДИЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ

4.1. Обґрунтування методу та вибірки

Для дослідження волонтерських організації буде використовуватись змішаний підхід. Ми будемо одночасно використовувати і кількісну і якісну парадигми. В кількісній будемо використовувати телефонне опитування - Computer Assisted Telephone Interviewing (CATI). Це індивідуальне особисте інтерв'ю, яке проводиться по телефону за допомогою спеціальної централізованої комп'ютерної системи. Воно передбачає високу швидкість збору даних та ідеально підходить для невеликих анкет з нескладними питаннями і шкалами, як в нашому випадку.

В рамках якісної парадигми, яку будемо використовувати наступного року - напівструктуроване глибинне інтерв'ю. В цьому методі задаються загальні теми для обговорення, а також певні аспекти, які варто дослідити. Тобто воно має наперед прописану структуру діалогу та питання, які необхідно задати, проте у разі потреби є можливість задати додаткові питання. На даному етапі виконання роботи планується проведення розробка гайду. Цей метод дослідження має велику перевагу у нашому випадку. Його використання дасть можливість поглиблення розмови, деталізацію досвіду та практик, і просто створить атмосферу довіри між інтерв'юером та респондентом. Метою даного дослідження є розкриття детального досвіду респондента, а також інтерпретація суб'єктивного аспекту феномену, що досліджується.

Застосування якісних та кількісних методів до вивчення феномену волонтерства зумовлене специфікою об'єкта дослідження. Лише кількісні методи не дадуть можливість врахувати та охопити всі нюанси, так, як це може зробити глибинне інтерв'ю. Та навпаки, лише глибинне інтерв'ю не

допоможе скласти загальну картину сприйняття волонтерства в Україні серед пересічних громадян, які, можливо, і не задіяні в дану діяльність або задіяні не так активно, проте мають певний досвід та переконання щодо волонтерської діяльності. Власне, кількісне дослідження допоможе нам оцінити ступінь залученості людей до різних типів волонтерства в Україні.

Вибірка:

1.База даних студентського омнібусу кафедри соціології Українського католицького університету, проведеного 10-24 квітня 2021 року Генеральна сукупність: жителі м. Львова у віці від 18 р. та старші. Загальна кількість – 613140 осіб.

Вибіркова сукупність: обсяг – 442 респонденти; тип – квотна за параметрами статі, віку та адміністративного району м. Львова як постійного місця проживання респондентів. Помилка репрезентативності вибірки складає $\pm 4,66\%$ для значень у відповідях респондентів, близьких до 50%, за 95% довірчого інтервалу.

2. Через військові дії на території України не вдалось реалізувати проведення власних глибинних інтерв'ю. В якості альтернативного варіанту для аналізу було використано вторинну базу інтерв'ю, отриманих під час реалізації проекту Львівської бізнес-школи УКУ (LvBS) та “Форумом НДО в Україні” під назвою “Стан та перспективи співпраці між бізнесом та НДО в Донецькій та Луганській областях”, проведеного у 2018 році. У вибірку потрапили громадяни, які працюють у громадському секторі та мають досвід співпраці з бізнесом.

4.2. Інструментарій дослідження: обґрунтування компонентів та пояснення логіки їх уведення

В рамках одного з обраних методів дослідження, а саме в рамках глибинного інтерв'ю, нам необхідно скласти опитувальник – гайд – сценарій із декількох блоків питань, що містить в собі всі змістовні аспекти проблеми, що досліджується.

Структура гайду містить:

1. Вступ, що передбачає привітання, представлення інтерв'юера, представлення теми дослідження. Інформування про правила розмови (відсутність правильних/неправильних відповідей, важливість максимально щирих відповідей), запис розмови на аудіо-, гарантії анонімності, знайомство із респондентом;

2. Основну частину, яка складається з питань, які дозволяють максимально сфокусуватись на темі дослідження. Логіка інтерв'ю, за якою ми будемо рухатись, є наступною:

Для початку розділимо наші питання на три великих умовних блоки, один з яких буде стосуватись індивідуального досвіду, другий – організаційного, а третій – з переконань щодо сучасного волонтерства. В індивідуальному вимірі ми дізнаємось, як респондент обрав для себе шлях волонтерської діяльності та які чинники вплинули на цей вибір, що мотивує його продовжувати займатись цією дією діяльністю, а що, навпаки, змушує опускати руки. Поговоримо також про особисті «виграші» та «програші» від заняття волонтерською діяльністю, дізнаємось як волонтерство вплинуло на економічний стан, на кількість вільного часу і загалом, як змінило життя. В блоці питань про організацію ми поговоримо про наступні моменти:

- Дізнаємось історію створення організації, до якої залучений респондент, а також коротко про зміст їхньої діяльності.

- Наступний тематичний блок буде стосуватись фінансової складової волонтерства. Дізнаємось, про нюанси звітування, збір та розподіл коштів, а також запитаємо, чи на практиці респондента зустрічались випадки зловживання чи привласнення волонтерами зібраних ресурсів.

- У «процесі волонтерства» розглянемо різні практичні речі, такі як інформування та залучення громадян до допомоги, пошук потребуючих, збір та розподіл ресурсів та інше.

- В останньому розділі основної частини ми дізнаємось про структуру організації, до якої залучені респонденти, а також про функції, які кожен з учасників та організація в цілому виконують.

В третьому блоці основної частини поговоримо про те, що представляє собою українське волонтерство та конкретно військово волонтерство в даний період часу, а також розглянемо його динаміку протягом всього часу війни на Сході. В цьому ж тематичному блоці поговоримо також про обов'язки даних волонтерів та про особливості їхньої роботи, як в плані реалізації, так і в емоційному вимірі.

3. Вихід з дискусії – фінальну частину розмови, що передбачає її завершення.

Структура гайду не передбачатиме чітко окреслених меж відповідно до завдань дослідження, оскільки це деформує плавну послідовність розмови з респондентом.

Для отримання інформації з блоку «Загальне сприйняття волонтерства в Україні» застосуємо метод телефонного опитування. Опитування буде складатись з 6 звичайних запитань, та 7 запитання буде містити декілька тверджень, які респондент повинен оцінити в мірі того, як він з ними погоджується чи не погоджується.

4.3. Аналіз отриманих результатів

Як вже було зазначено вище, в ході роботи над дипломною роботою не всі задумані компоненти дослідження були виконані. Не були проведені власні інтерв'ю, проте вторинний аналіз інтерв'ю зміг дати відповіді на деякі блоки гайду (*Див. Додаток №3*).

Подивимось, як функціонує волонтерська організація та сконцентруємо свій основний фокус на співпраці волонтерських організацій з бізнесом та державою.

Досить цікава ініціатива опинилась в центрі уваги в одному з інтерв'ю. Воно проводилось з учасником організації «Маріупольська асоціація жінок «Берегиня». Спектр їхньої допомоги дуже обширний – це і допомога військовим, допомога переселенцям, освітні послуги, а також юридична допомога, залучання до мікробізнесу та самозайнятості. Саме останнє забезпечує «Маріупольській асоціації жінок «Берегиня» тісну співпрацю з бізнесом, яка отримує «позитивний» відгук.

Один з їх проєктів, «Український донецький куркуль», забезпечує комплексну допомогу для розвитку відновлення по населених пунктах, які постраждали під час військових дій, тобто займаються створенням бажання працювати і заробляти кошти. Мешканці території в районі Маріуполя звертаються до волонтерської організації з певними реальними, перспективними ідеями, стратегію створення та втілення яких розробляють спільно. Також звертатись по допомогу може вже існуючий бізнес, коли людина не здатна вирішити певні труднощі. Щодо статистики, то від 2014 року більше вісімнадцяти тисяч тільки ВПО пройшло через дану організацію, а мешканців населених пунктів, з якими постійно співпрацюють, налічується більше дванадцяти тисяч.

Ці волонтери вирішують дуже складну проблему, яка виникла в реаліях війни – проблему з банками, які не погоджуються надати фінансування, адже майно, яке завтра може бути зруйноване, вони не можуть

взяти під заставу. Проводяться дуже багато тренінгів, багато консультацій та надається багато порад щодо кожного випадку, як працювати в умовах війни. Вони також займаються юридичними та бухгалтерськими складовими, тобто не покидають людину ні на початку проекту, ні під час вже його роботи. Найцінніше в цій ситуації те, що це двостороння співпраця – з часом ці люди віддають частину від своїх статків на інші важливі соціальні проекти.

У роботі волонтерських організацій існують як позитивні, так і негативні моменти співпраці з бізнесом. Позитивний, який згадує респондент – це довіра:

«Дуже важливий момент - це момент довіри. Ну, наприклад, наша організація заробила цю довіру своєю роботою на протязі свого часу. Ми ніколи не обіцяємо щось таке, що не виконаємо. Якщо ми кажемо, що це треба, будемо робити, ми це робимо. І це вже наша проблема, як це складно, нескладно».

Негативний момент – використання роботи волонтерів у власних просуваннях:

«...От чомусь деякі представники бізнесу розглядають громадську організацію, як таку стартову площу, для того, щоб стартувати там у політику, чи щось, куди. Оце негативний момент. Ми змушені відмовлятися від співпраці, ну багато є, хто хотів співпрацю цю мати, але ми не хочемо і вважаємо що це дуже неправильно буде. Тому, що ця громадська організація стане стартовим майданчиком для когось із бізнесменів».

Другий негативний момент, який згадується, це прохання про юридичний захист у випадках, коли особа «не права» та інколи переслідує ціль «наробити шуму» у суспільстві:

«Але, на жаль, бувають дуже часто звернення, даже скажемо так, цей бізнес не правий, сам по собі, розумієте. Але він хоче використати громадський сектор, для того підняти якийсь шум, щоб вирішити оту свою суто особисту проблему. Ну навіть так, скажемо, було так, коли одна людина прийшла і просила допомогти в тому, щоб, і судові розгляди і таке інше було, ну скажемо так, конкурентам. Ми на це звичайно не ідемо. Тому що це невірно по суті своїй».

Ще один негативний момент – питання пошуки індивідуальної вигоди, а не взаємовигоди.

«Тобто проблеми є, як збоку громадських організацій, бо ми працюємо ще з громадськими організаціями, так і збоку бізнесу. І такий дуже важливий нюанс, що кожен хоче отримати. Поки що на сьогоднішній момент, от у нас по району більше, коли починається якась співпраця, каже «що я з того буду мати», але не задумується, що усей цей процес повинен бути взаємоцікавим, взаємовигідним».

Учасник дослідження зазначає, що представники бізнесу більше звертаються за допомогою до організації «Маріупольській асоціації жінок «Берегиня», ніж організація до бізнесу, хоча такі випадки трапляються також. Наприклад, коли обстріляли Рибинське, треба було допомогти родинам, деякі з яких втратили все.

Щодо існуючої документації, то тут присутні більше стосунки довіри. Існує загальний меморандум щодо співпраці, проте, як показує практика, часто укладається лише внутрішня угода щодо графіку роботи. Як заявляє представниця «Маріупольської асоціації жінок «Берегиня», власники бізнесів часто самі не хочуть укласти ніяких угод, адже звикли працювати

неофіційно. І це, насправді, є проблемою, яку необхідно вирішувати і навчати громадян, що угода діє також і на їхню користь, також захищає їх.

Учасниця дослідження заявляє, що це загальноукраїнська тенденція, і що 80% бізнесу працюють частково «на біло», частково «на чорно». Траплялися випадки в межах організації, коли люди хотіли виділити кошти, проте лише готівкою. Волонтерська організація в такій ситуації пропонувала закупити, наприклад, продукти на дитячий захід, адже гроші можуть приймати лише через офіційний рахунок організації. В такому випадку ім'я жертводавця залишалось не оприлюдненим через його прохання.

Щодо підбивання підсумків роботи, то волонтерська організація проводить два круглих стола на місяць, спільно з представниками бізнесу, з якими співпрацювала. На дані заходи запрошуються представники ЗМІ, з якими взаємовідносини з «Маріупольською асоціацією жінок «Берегиня» склалися дуже добре, адже вони часто висвітлюють та розповідають публічно про свою діяльність.

Яка головна ціль організації, заради чого вони функціонують? Відповідь можна отримати в наступній цитаті:

«А наш інтерес в тому, що це буде людина забезпечена, може коли звернемося, буде співпраця. Але в принципі, один з інтересів, це щоб мій сусід жив нормально і не взяв сокиру і не прийшов мене грабувати, вибачте вже за такий приклад».

Ще одна організація, яка опинилась в центрі нашого дослідження – це «Українські рубежі», яка першочергово була створена задля допомоги волонтерам, які допомагали армії. Допомога повинна була полягати в юридичній та адміністративній сферах, адже «Українські рубежі» вважала, що рано чи пізно держава звернеться до певної волонтерської організації з питаннями щодо нелегальності їхньої роботи. Волонтерська робота не

регулювалась жодними законами, а в кримінальному кодексі України була стаття «Створення та керівництво незареєстрованою громадською організацією». Але в результаті виявилось, що військовим волонтерам організація допомогти не здатна, бо «там багато інших законодавчих дірок», тому фокус змінився на іншу групу населення. Це група ВПО. Так була створена ініціатива «Станція Харків»:

«...появились ВПО (в Харкові), потом детские дома появились, эвакуация, пересадки, пересылки ну поднялось это серьезное волонтерское движение и где-то начало сентября ВО «Украинские рубежи» стало представлять административную и юридическую поддержку, потому что возникла необходимость просто заключать договора, например, нужно было юридическое лицо».

Проте і тут почали виникати проблеми. Справа в тому, що «Українські рубежі» - це Всеукраїнське об'єднання, воно володіє різними можливостями з місцевими організаціями і часто програє в цих можливостях. Це стосується грантових і донорських програм, які розраховані на місцевий рівень.

Окрім консультативної допомоги в Харкові, з'явилась гостра потреба в матеріальній. Тоді «Українські рубежі» почали збір коштів за допомогою Фейсбуку. Матеріальна підтримка надходила і від простих громадян і від представників бізнесу (один з таких – спортивний клуб «Малібу»). «Станція Харків» від самого початку була публічною, тому інформація про даний проект завжди була в доступі. Після отримання гуманітарної чи фінансової допомоги, волонтери обов'язково присилали звіти.

Представник організації «Українські рубежі» також наголошує на важливості довіри у взаємовідносинах з бізнесом. Хоча вони і створюють звіти, ведуть реєстр та документи, проте це головним чином робиться не для

донора, який про це не просить, а для держави. На відмінну від організації «Маріупольська асоціація жінок «Берегиня», «Українські рубежі» приймали гроші у вигляді готівки, а звітувались про них у вигляді фотографій, які публікувались у Фейсбук. Також Фейсбук допоміг реалізувати проект «Олені Святого Миколая» для діток з Донецької та Луганської областей. Багато компаній, наприклад, «Ранок», «Розетка», надали велику кількість подарунків.

«Т.е бизнес участвует, участвует очень серьезно. И без помощи его мы никогда бы проект такой большой не потянули».

Траплялися і нереалізовані договори. Проте причиною цього крилась, як правило, в технічних або логістичних проблемах, питаннях доставки/зберігання, наприклад. Інакше кажучи, договори не виконувались по стороннім причинам, на які ні організація, ні представники бізнесу не мали великого впливу.

Проте зі звітністю державі справи були набагато складніші. Під час зустрічі з головним податковим управлінням в кінці 2014-початку 2015 року, волонтерам були озвучені певні вимоги, як вести звітність:

«...но тут, оказывается что, мы пытались объяснить что это физически не возможно то что они хотят, но больше всего военные волонтеры, вот интересно я должен найти, когда я что-то привожу в подразделение, которое воюет, я должен найти человека, который является материально-ответственным, у них должна быть доверенность и тытытыты. А это может получить доверенность только в штабе полка, который находится за 250 км в худшем случае и так далее и так далее, а в это время люди будут гибнуть? Нет, ребята, я отдам Васе Ветрову, он мне в тетрадошке распишется и все, вы мне тетрадочку как отчетность примете? И тут

налоговая инспекция, главная налоговая инспектор со своим залом зависли. Я спрашиваю, Вы у меня примете отчетность? Ну, не знаете вот и молчите, все на этом».

Існувала проблема не лише з податковою службою, але і з трудовими інспекторами, в яких виникали питання щодо проектів, в яких був присутній аутсорсинг.

«А он и по сути дела не особо начинался. Вот сейчас у них там идут, у нас больше проблем наверное с не с налоговой, а с трудовой инспекцией да, возникал в вопросе отчетности потому что в некоторых проектах у нас был аутсорсинг, т.е мы относили на физических осіб підприємців и они теперь говорят что это прихована заробітна платня и так далее, и так далее, и так далее, хотя на самом деле это наемный работник от аутсорсинга отличается тем, разный договор, аутсорсер обязуется за такое-то время сделать такой-то объем работы и как он это делает и где это не волнует меня. А работник должен присутствовать на рабочем месте...»

Працювати з аутсорсом набагато зручніше та вигідніше, розповідає учасник цієї організації. Ось такий приклад він наводить:

«Ну, например, нам нужно выдать гуманитарную помощь. Т.е мы получили гуманитарную помощь вот нам ее нужно выдать в Донецкой области в прифронтовых районах. Если мы работаем не с аутсорсом, то у нас будут катастрофически большие расходы и даже они пойдут не на налоговую. Нам нужно нанимать сертифицированный транспорт, который имеет лицензию, фирмы, которые имеют лицензию они все дорогие. На перевозку туда, тем более что они за то что они поедут в прифронтовую зону хотят еще очень много денег. Аутсорсер: я договорился с частным

предпринимателем что он отвезет и раздаст там и предоставит такую-то отчетность и меня не заботит ни его транспорт, его там дела и так далее, меня не или там на бензин он потратил деньги, экономичная у него машина, или не экономичная, я знаю что это стоит столько. И мне, конечно, это существенно уменьшает расходы на сопутствующие расходы, на деятельность гуманитарной организации, скажем так. Потому что мы на это купим какие-то дополнительные...»

Держава повинна стимулювати бізнес, а не ускладнювати його роботу, переконаний представник організації «Українські рубежі». Всі процеси, які вимагає держава, дуже сильно ускладнюють звітність та бухгалтерію. Деколи вимоги держави є нереальними для втілення в життя певного проекту.

Хоча вимоги, які висувала держава щодо процесів оформлення документів та звітності для структур бізнесу та волонтерських організацій, були сильно завищені, сама вона мало чим допомагала у вирішенні соціальних проблем:

«Пока государство почешется, мы основную дырку заделаем».

«...Это когда у нас возникла проблема с беженцами, с войной и всем, что нам говорили? Ой, ну этого ж нет в бюджете, ну как же мы можем-то? И государственные органы подсылали к волонтерам. Просто вот в прямую они ничего не делали, посылали к нам. Если вы хотите что-то там, чтобы вам помогли, а не записали просто Ваше имя и фамилию, вот Вам волонтеры, вот Вам телефон вот, как говорится».

Щодо дослідження загального сприйняття волонтерства в Україні, то маємо наступні результати.

Джерело: База даних студентського омнібусу кафедри соціології Українського католицького університету (квітень 2021р.)

Серед громадян України спостерігається висока тенденція до участі у волонтерській діяльності (*Див. Рисунок №1*). Крім цього, значно підвищився рівень участі у волонтерській діяльності у порівнянні з іншими роками. Наприклад, можна порівняти з дослідженням, проведеним у 2014 році за підтримкою ООН, де на аналогічне питання був практично зворотній результат відповідей (23% займалися волонтерством, а 77% - ніколи). Це в свою чергу ще раз підтверджує тезу про зростання волонтерської діяльності в Україні, причиною чого були події в Україні від початку Революції Гідності.

Джерело: База даних студентського омнібусу кафедри соціології Українського католицького університету (квітень 2021р.)

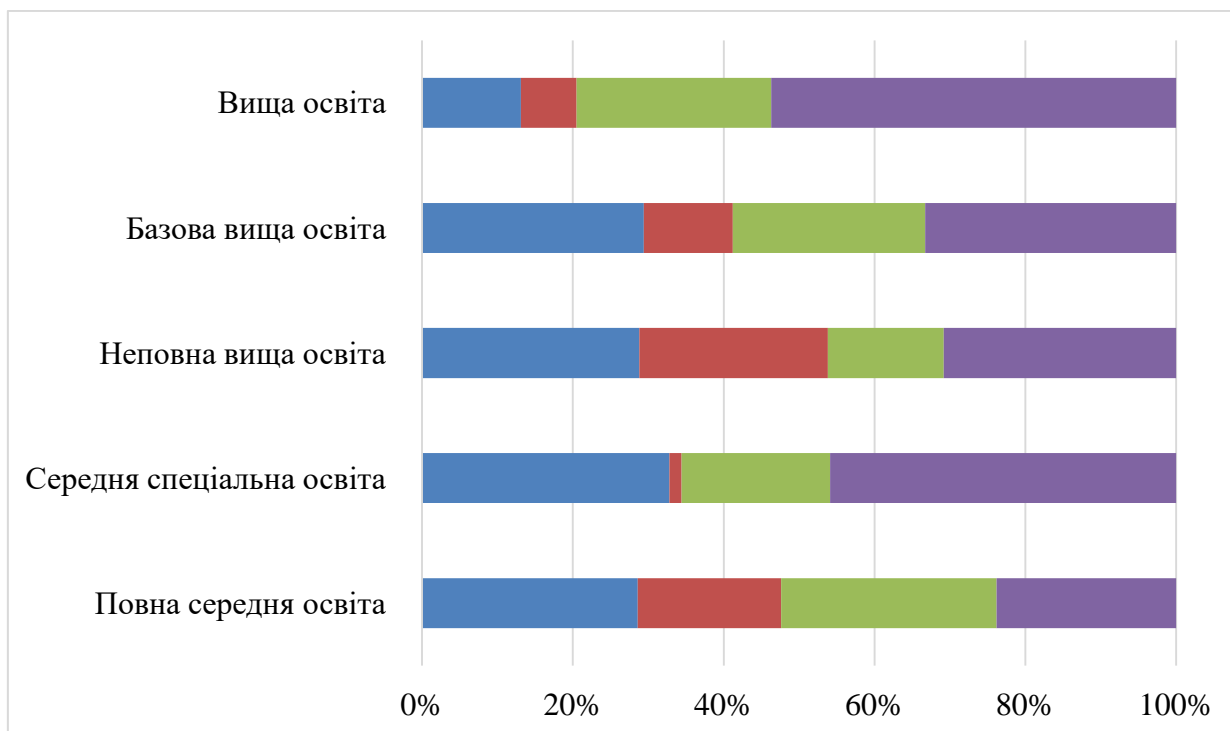
10% респондентів мали досвід членства у волонтерській організації, 24% мали досвід співпраці з волонтерськими організаціями, та майже половина – 45,9% - допомагали потребуючим напряму або за допомогою інших інституцій (*Див. Рисунок №2*). Аналіз отриманих результатів опитування не дав підстав стверджувати про наявність статистичного зв'язку між статтю респондентів та варіантом їхньої взаємодії з волонтерами, проте дав підставу стверджувати про взаємозв'язок з такими соціально-демографічними показниками, як вік, освіта та матеріальний стан (*Див. Додаток №2*).

Спосіб участі у волонтерській діяльності та вік респондентів (% ,N=439)

Джерело: База даних студентського омнібусу кафедри соціології Українського католицького університету (квітень 2021р.)

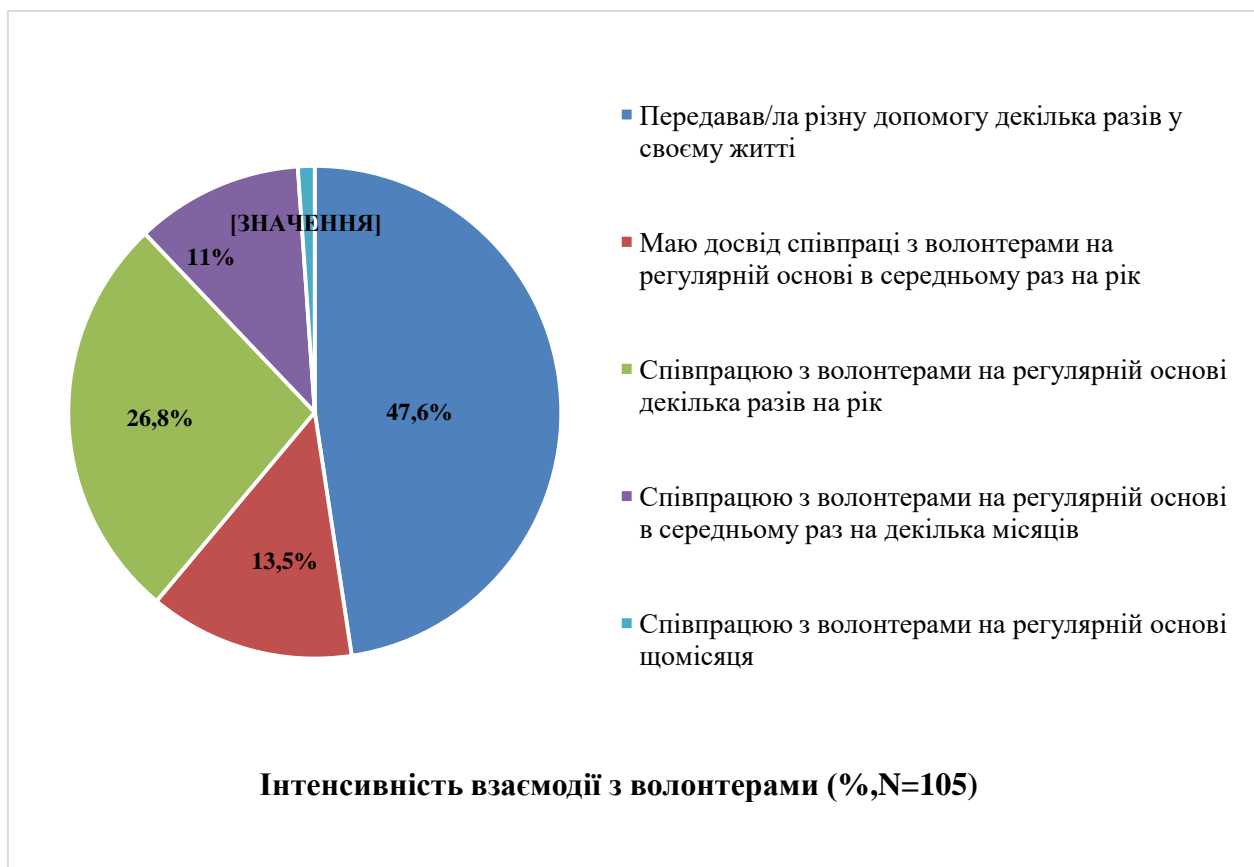
Найменший відсоток участі у волонтерській діяльності спостерігається у найстаршій категорії 55+ (Див. Рисунок №3). Майже 33% ніколи не долучались до волонтерської роботи та лише 2,5% мали досвід членства у волонтерській організації. Найактивніше долучається до членства в волонтерських організаціях молодь віком 18-24 роки – кожен четвертий з цієї вікової групи мав подібний досвід. Наймолодша та найстарша вікова категорія показали однакові результати щодо досвіду співпраці з волонтерськими організаціями, в той час як середня вікова категорія 30-54 роки продемонструвала більшу активність співпраці. Останні також більш схильні до безпосередньої допомоги потребуючим.

Спосіб участі у волонтерській діяльності та освіта респондентів (% , N=439)

Джерело: База даних студентського омнібусу кафедри соціології Українського католицького університету (квітень 2021р.)

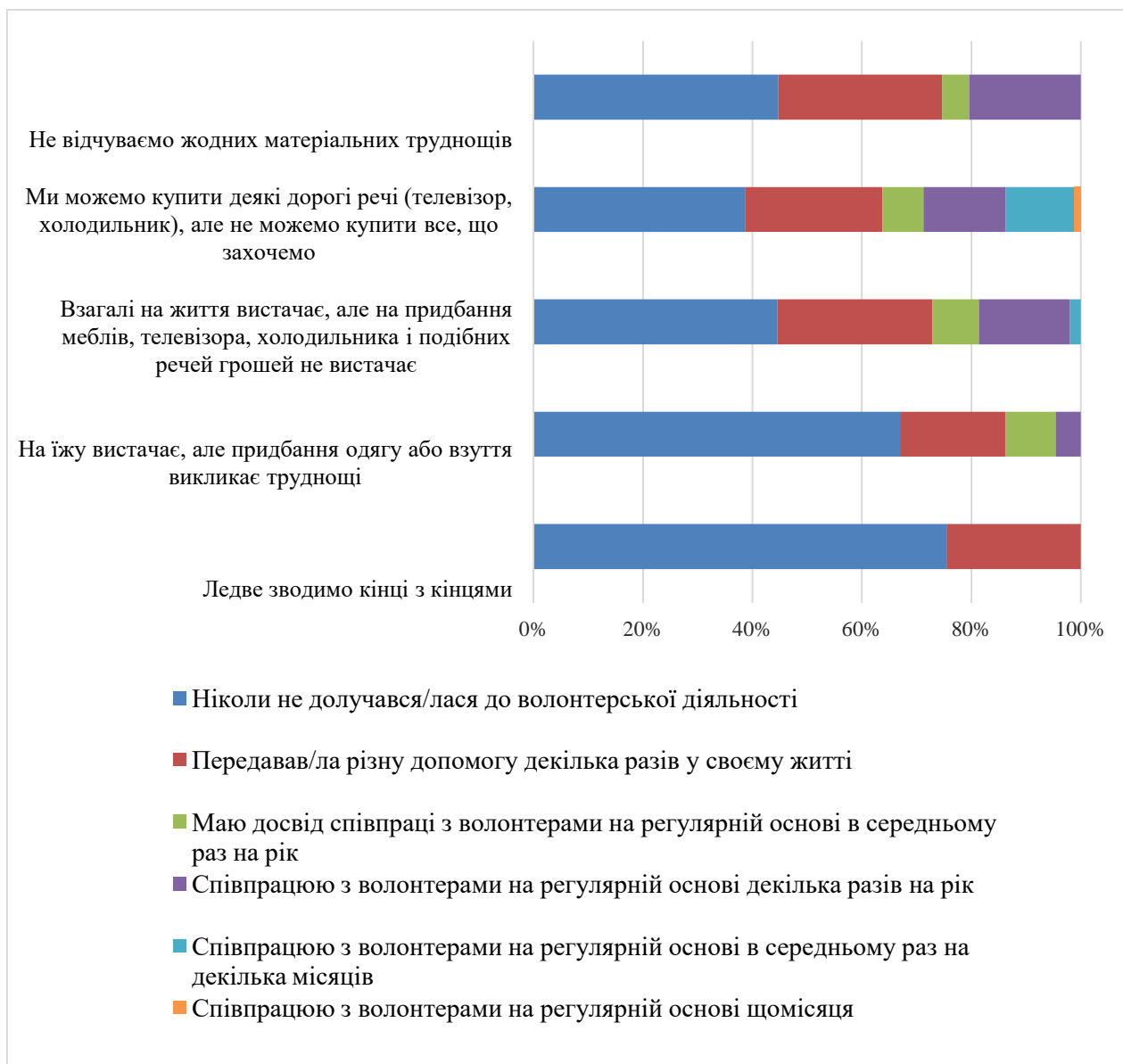
В одному з теоретичних підрозділів цієї курсової роботи згадувалась теза одного з дослідників про більшу ймовірність залученості до волонтерської діяльності людей з вищим соціально-економічним статусом. Виходячи з нашого дослідження, я не можу однозначно заперечити чи підтвердити цю тезу. На мою думку, найактивніше залучення до волонтерської роботи передбачає членство в волонтерських організаціях, адже воно вимагає регулярну основу, і найбільше практикують участь в волонтерських організаціях респонденти з неповною вищою освітою (Див. Рисунок №4), а найменше – з середньою спеціальною. Найвище загальне залучення до волонтерської діяльності показують люди з вищою освітою - 87% , люди з іншими освітніми рівнями показують приблизно однаковий показник, який коливається в межах 67% - 71,4%.

Джерело: База даних студентського омнібусу кафедри соціології Українського католицького університету (квітень 2021р.)

Майже половина з тих, хто має досвід співпраці з волонтерами без членства в волонтерській організації, передавали різну допомогу всього декілька разів в житті (Див. Рисунок №5). На постійній основі раз на рік залучається 13,5% опитаних, та кожен четвертий долучається на постійній основі декілька разів на рік. Кожен десятий співпрацює з волонтерами раз на декілька місяців, і всього 1,1% співпрацює з волонтерами регулярно щомісяця.

Статистичний аналіз даних, а саме хі-квадрат тест, не дав підстав стверджувати про статистичний зв'язок інтенсивності взаємодії з волонтерами ні з одним обраним соціально-демографічним показником.

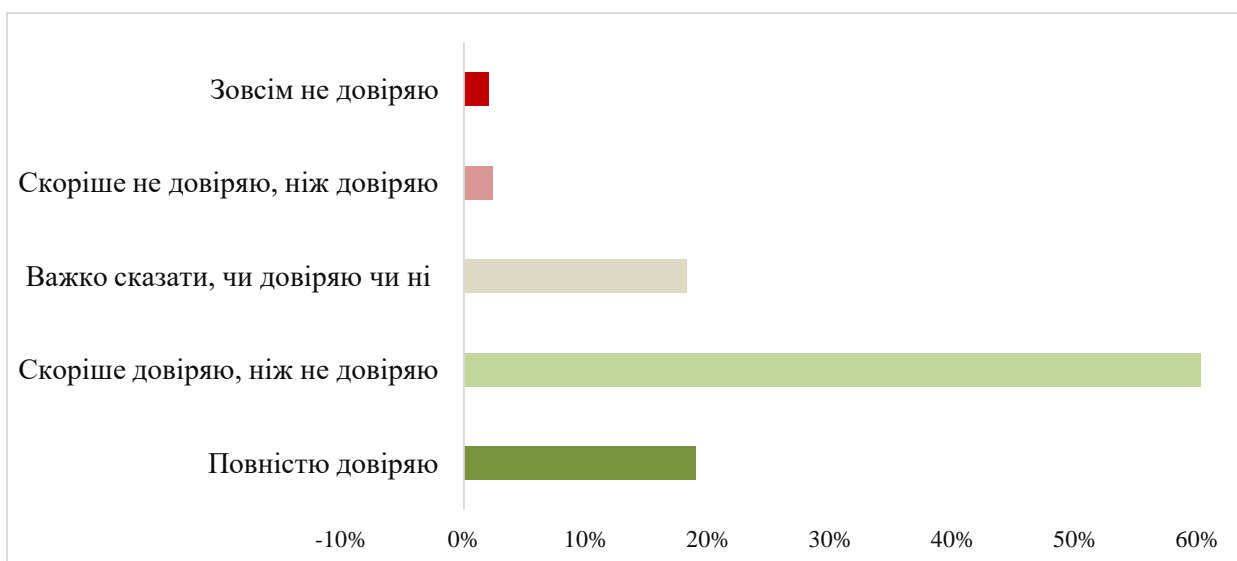
Інтенсивність співпраці з волонтерами та матеріальний статус респондентів (% , N=193)

Джерело: База даних студентського омнібусу кафедри соціології Українського католицького університету (квітень 2021р.)

Цікавими є результати по способу участі у волонтерській діяльності респондентів в залежності від їхнього матеріального статусу (Див. Рисунок №6). Можна простежити певну тенденцію до збільшення відсотку залученості і частоти участі зі збільшенням матеріального забезпечення респондентів. Проте ця тенденція є актуальною лише до певного рівня. Як ми

бачимо, ті, хто «ледве зводить кінці з кінцями» схильні найрідше співпрацювати з волонтерами, а ті, хто можуть купити деякі дорогі речі, проте не все, що хочуть, схильні найчастіше співпрацювати з волонтерами. Але розглянувши результати респондентів з найвищим матеріальним статусом в цьому списку, тенденція до збільшення частоти участі по відношенню до попередньої групи не спостерігається.

Рисунок №7

Довіра до волонтерських організацій (% , N=433)

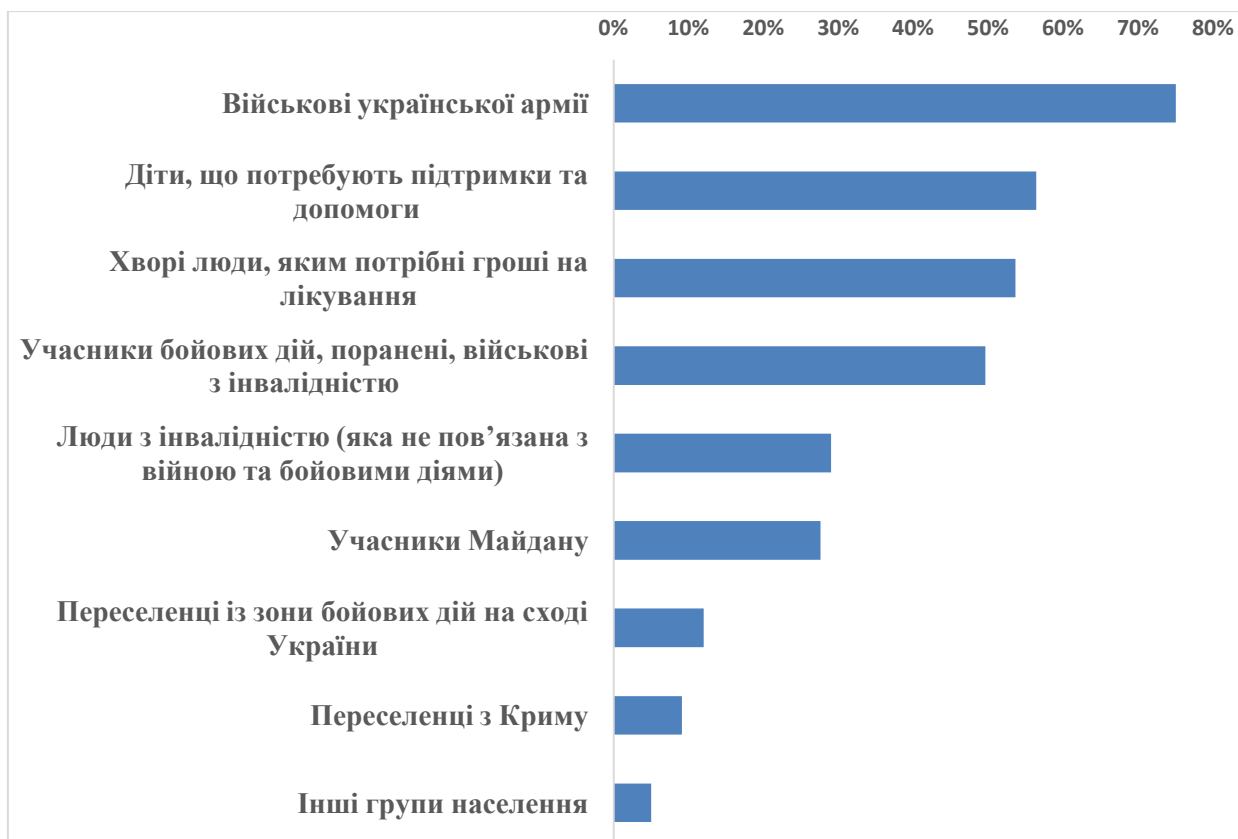
Джерело: База даних студентського омнібусу кафедри соціології Українського католицького університету (квітень 2021р.)

Довіра до волонтерських організацій є високою(Див. Рисунок №7)- 78% опитаних схильні їм довіряти. Результати однофакторного дисперсійного аналізу не показали статистично значущу різницю середніх підвбірок таких факторів, як вік, стать, освіта та рівень зайнятості у рівні довіри до волонтерських організацій. Проте середні підвбірок фактору матеріального становища – мали (Див. Додаток №1).

Однак різниця попарних порівнянь виявилась значущою лише в одному випадку - порівнянні людей з найнижчим матеріальним статусом та найвищим, тобто різниця в рівні довіри між цими двома підвбірками є

великою. Більше волонтерам довіряють ті, хто не відчуває жодних матеріальних труднощів.

Рисунок №8

Групи населення, яким надавалась допомога від респондентів за останні 5 років (% , N=351)

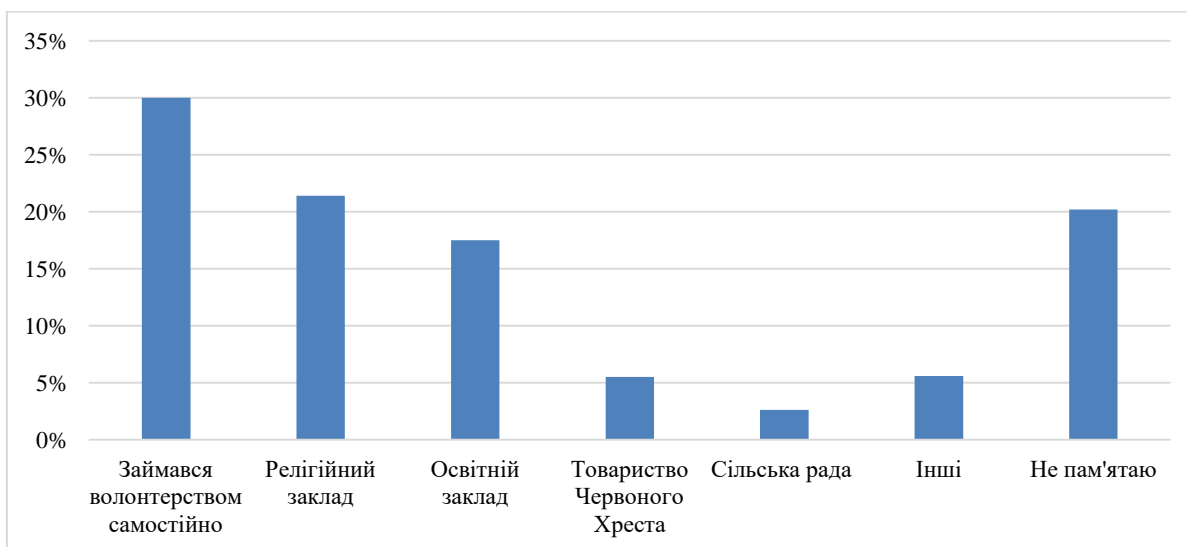
Джерело: База даних студентського омнібусу кафедри соціології Українського католицького університету (квітень 2021р.)

Найбільше респонденти допомагали матеріально чи в інший спосіб за останні 5 років військовим української армії, після цього дітям, що потребують допомоги, а на третьому місці – хворим, що потребують лікування (Див. Рисунок №8). На четвертому місці з невеликим відривом респонденти залучались до допомоги учасникам бойових дій та пораненим військовим. Серед інших груп люди також найбільше схильні допомагати бездомним людям та тваринам.

Великий відсоток допомоги військовим багато говорить про розуміння громадянами необхідності єднання заради вирішення спільної

проблем. Проте, на мою думку, це питання анкети потребує корегування або доповнення. Задля того, щоб прослідкувати динаміку змін та тенденції, слід взяти коротший проміжок часу, щоб порівняти пріоритетні групи, яким надавалась допомога під час активних бойових дій, коли запал змінювати державу набув найбільшого свого піку та порівняти з ситуацією на даний момент.

Рисунок №9

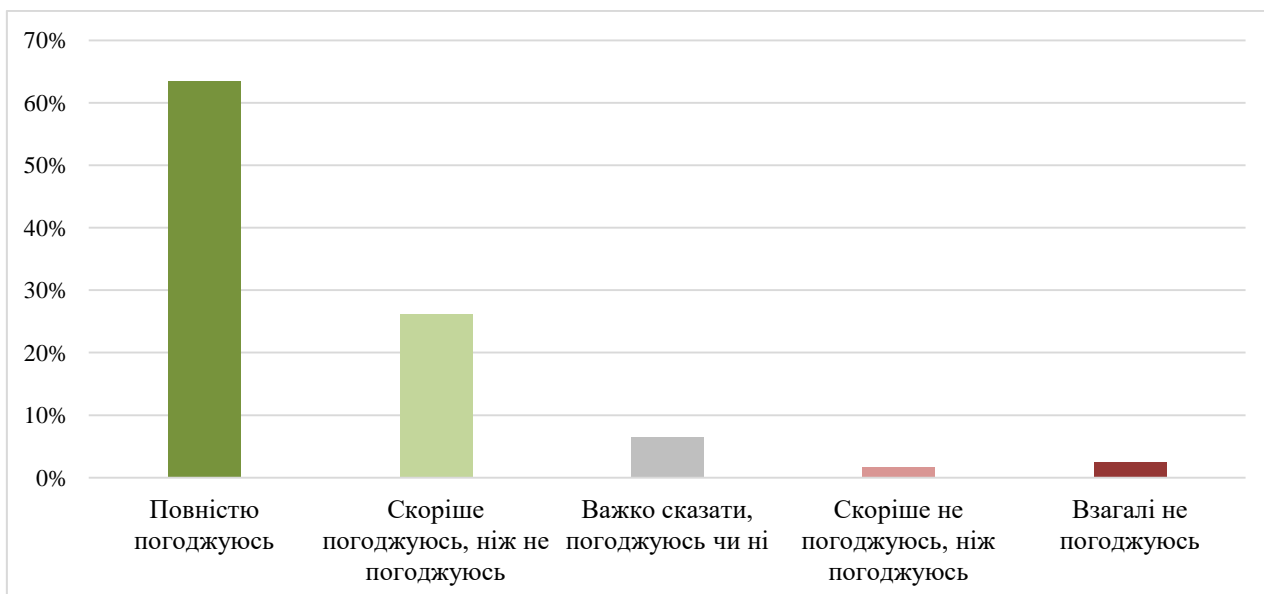

Участь у волонтерських проектах організацій (% , N=442)

Джерело: База даних студентського омнібусу кафедри соціології Українського католицького університету (квітень 2021р.)

Індивідуальне волонтерство є більш поширеним явищем, ніж волонтерство в рамках проектів різноманітних організацій (*Див. Рисунок №9*). Припускаю, що на це великим чином впливає менша часова затрата, адже залучення до організації вимагає більшої кількості часу. Крім цього, в теоретичному розділі нами була виявлена відсутність універсального розуміння, що саме вважається волонтерством через наявність різноманітних варіацій та сфер його прояву. По цій причині, скоріше за все, люди схильні будь-який прояв альтруїстичних дій по відношенню до чужих людей приписувати до індивідуального волонтерства.

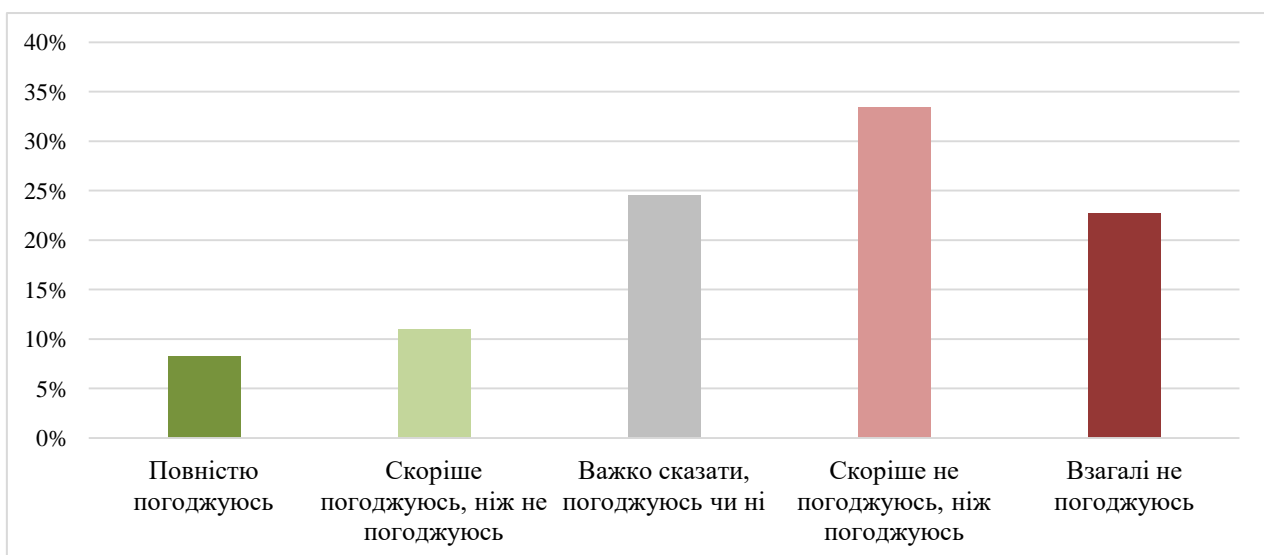
Рисунок №10

«Українська армія не змогла б піднятися та дати відсіч агресору на сході країни без активної допомоги та підтримки волонтерів» (% , N=424)

Джерело: База даних студентського омнібусу кафедри соціології Українського католицького університету (квітень 2021р.)

Рисунок №11

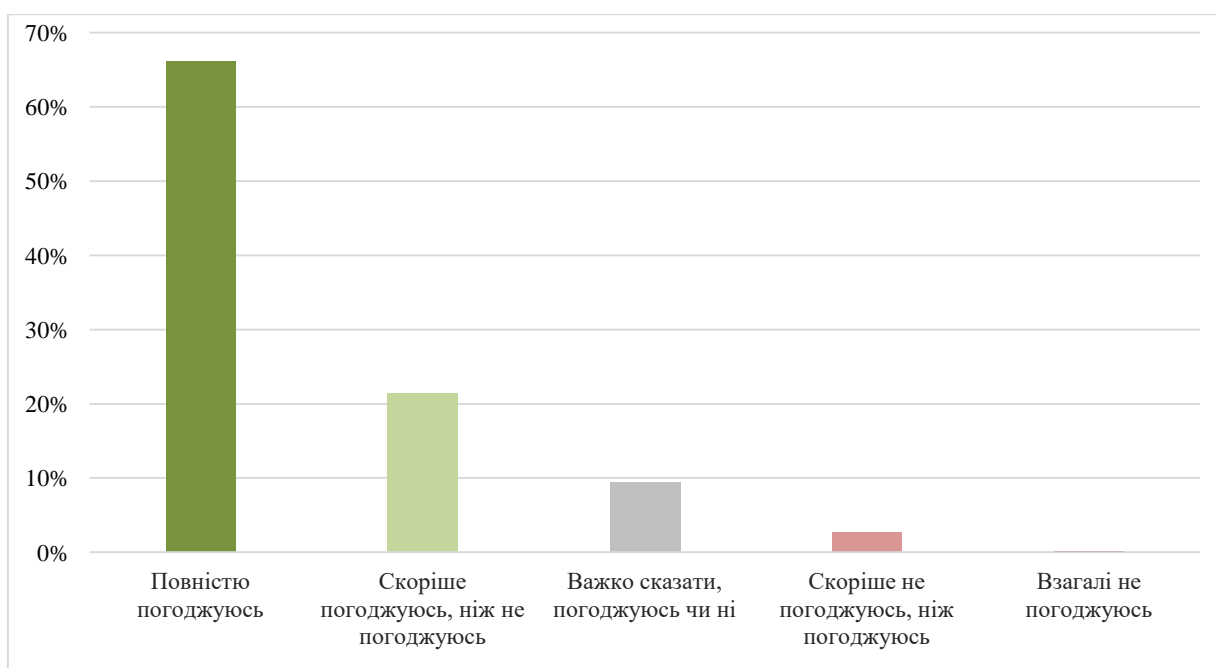

«На сьогодні волонтерський рух виконав своє завдання у допомозі армії та постраждалим від збройного конфлікту, тому волонтерам варто переключатися на інші проблеми українського суспільства» (% , N=421)

Джерело: База даних студентського омнібусу кафедри соціології Українського католицького університету (квітень 2021р.)

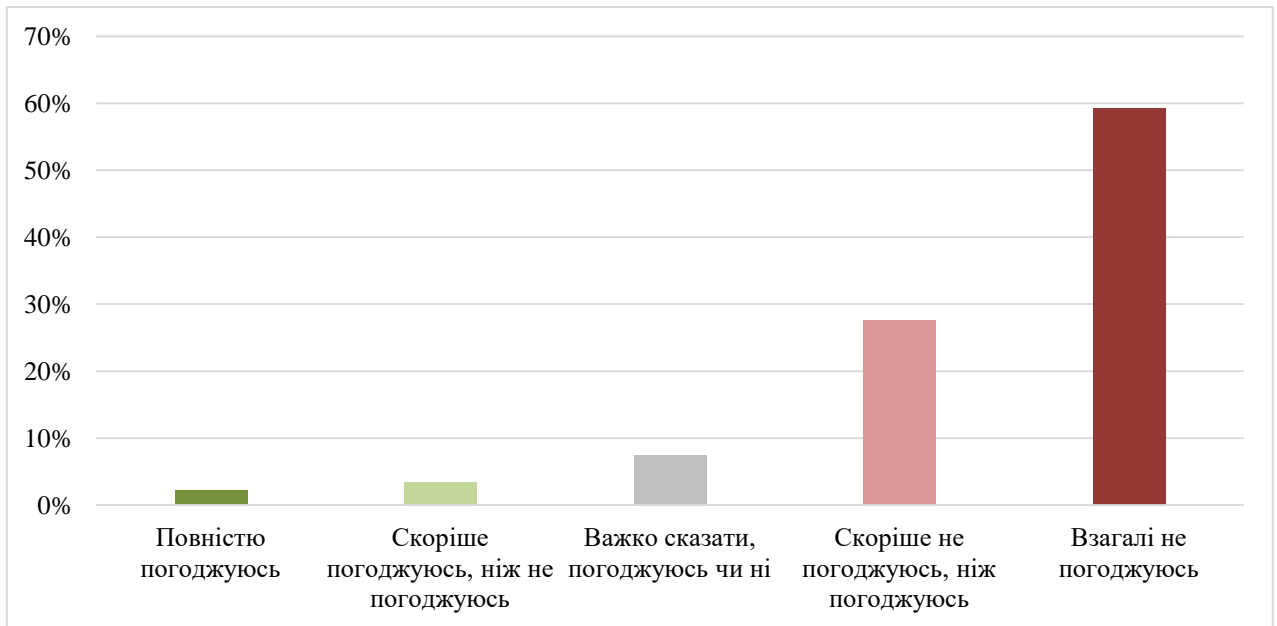
Опитані визнають неймовірно велике значення роботи волонтерів на сході країни. Аж 63,5% повністю погоджуються з твердженням, що українська армія не змогла б піднятися та дати відсіч агресору на без активної допомоги та підтримки волонтерів (Див. Рисунок №10). Волонтерська спеціалізація на військовому конфлікті не губить свою актуальність, та респонденти більшою мірою схильні заперечувати твердження, що волонтерам варто переключатися на інші проблеми українського суспільства (Див. Рисунок №11). Це може свідчити про те, що громадяни усвідомлюють нездатність держави взяти на себе повну відповідальність за ведення війни, або про те, що інакші сектори допомоги також налічують достатню кількість волонтерів.

Рисунок №12

«Волонтерський рух є вагомою частиною громадянського суспільства в будь-якій демократичній країні» (% , N=422)

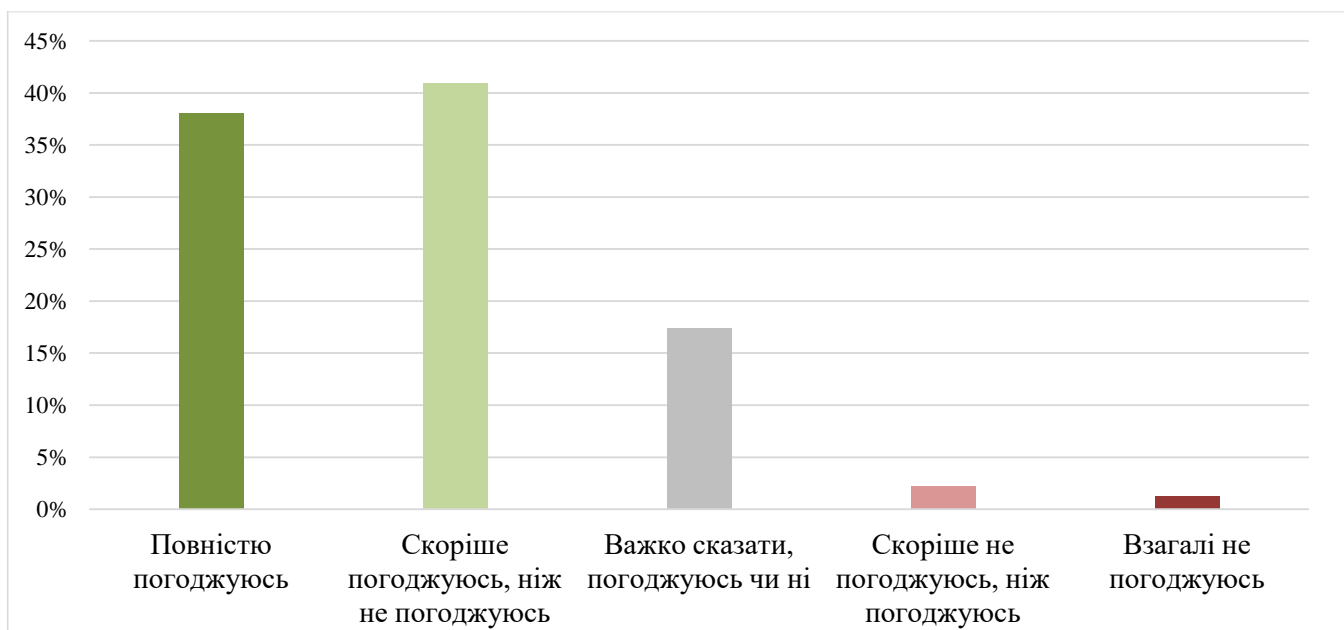
Джерело: База даних студентського омнібусу кафедри соціології Українського католицького університету (квітень 2021р.)

«За умов мирного часу волонтерство як таке стає непотрібним» (% ,N=422)

Джерело: База даних студентського омнібусу кафедри соціології Українського католицького університету (квітень 2021р.)

Важливість та необхідність волонтерської діяльності за будь-яких обставин в країні визнається опитаними (Див. Рисунок №12,13). Згідно з результатами дослідження можна зробити висновки, що респонденти, переживши важкі часи для держави, усвідомили важливість прояву громадянської активності, яка значною мірою впливає на існування суспільства в цілому. Волонтерів, тобто людей, завдяки яким цей процес стає можливим, респонденти схильні характеризувати як чесних та відданих – 38,1% повністю погоджуються з цим твердженням та 40,1% скоріше погоджуються, ніж ні. Лише 1,3% взагалі не погоджуються, та 2,2% - скоріше не погоджуються, ніж погоджуються (Див. Рисунок №14). Волонтер став позитивною, можливо, навіть авторитетною особою в свідомості громадян, що одночасно допомагає їй продуктивніше здійснювати волонтерську роботу і кладе велику відповідальність.

«Більшість волонтерів – це чесні та віддані люди, які готові жертвувати собою заради інших і допомагають суспільству у вільний від основної роботи час» (% , N=426)

Джерело: База даних студентського омнібусу кафедри соціології Українського католицького університету (квітень 2021р.)

Висновки з розділу IV

Результати опитування показали високий відсоток залучення людей до волонтерської діяльності та високу довіру до волонтерів. Респонденти переконані, що волонтерська діяльність є необхідною складовою нашого суспільства та відмічають значний внесок волонтерів у допомогу армії та постраждалим верствам населення в умовах війни.

В ході аналізу ми не побачили суттєвих відмінностей між різними соціально-демографічними сегментами опитаних у питаннях залученості до волонтерської діяльності та у рівні довіри до волонтерів. Єдина виявлена залежність пов'язана з віком респондентів - у розрізі волонтерської

активності ми зафіксувати наявність тенденції зниження залучення до волонтерської діяльності респондента з віком.

На основі аналізу глибинних інтерв'ю ми можемо стверджувати, що досвід співпраці волонтерської організації з державою описується переважно негативно. На думку волонтерів, держава не лише показує свою неефективність в роботі з забезпеченням армії, опікою над біженцями та в інших соціальних сферах, але і створює складнощі у роботі як самих волонтерських організацій, так і у роботі бізнесу, який долучається до допомоги.

Волонтерська робота не регулювалась жодними законами, лише в кримінальному кодексі України була стаття «Створення та керівництво незареєстрованою громадською організацією».

Взаємодія ж з бізнесом описується волонтерами, в цілому, позитивно. Говориться про значний внесок ще з часів Майдану. Внесок, який за спостереженнями волонтерів, зазвичай виконувався заради суспільного блага.

Сумніви щодо мотивації бізнесменів, хоч і не часто, проте виникають. Це може бути бажання політичних просувань або переслідування інших власних інтересів. Волонтери одразу відмовляються від такої співпраці, адже для волонтерських організацій важливим є репутаційний капітал, і вони роблять все для того, щоб його підтримувати.

По цій ж причині, коли до них немає офіційних вимог по звітності, вони самі ініціюють цю звітність як для суспільства в цілому, так і для самих бізнесменів, які часто відмовляються працювати «на чисто», адже бояться проблем, які, на їх думку, можуть виникнути у них.

ВИСНОВКИ

Прояв громадської активності – важлива складова суспільного життя, а в часи нестабільності, гострих криз та соціальних проблем стає волонтерська діяльність стає особливо необхідною. Багато країн світу широко практикують подібну діяльність, та Україна не є винятком. Точкою стрімкого розвитку та поширення волонтерства в Україні можна вважати події, які були не так давно, проте цей феномен має свою специфіку, є складним та вартим глибшого занурення та вивчення. Думаю, що зараз відбувається ще один період величезної трансформації волонтерського руху в Україні. Український досвід спровокував пошук даної діяльності навіть за межами нашої держави. Волонтери різних країн вибудовують спільну та ланцюги взаємодії для підтримки української армії та постраждалого від воєнних дій населення. І, скоріше за все, науковці всього світу тепер будуть мати масштабне суспільне явище для своїх нових досліджень та наукових робіт.

В межах теоретичних розділів дипломної роботи вдалось розглянути та описати важливі складові розуміння та вивчення волонтерської діяльності в цілому, що стало основою для проведення власного емпіричного дослідження.

Для того, щоб краще зрозуміти, що представляє собою феномен волонтерства на загал, було розглянуто ключові наукові напрямки та підходи до його вивчення. Це дало змогу отримати систематизоване бачення волонтерської діяльності, окреслити її специфічні риси. Волонтерство визначалось як об'єднання людей, один з видів праці, діяльність, прояв альтруїзму, взаємодія, конфлікту певний тип організації. Саме останній можливий варіант розгляду волонтерства був обраним як ключовий в цій роботі. Основний фокус розділів, а також саме дослідження гуртується в більшій мірі на волонтерстві у складі організацій.

Неможливо було розглядати та досліджувати феномен волонтерства без його активного і головного учасника – волонтера, тому наступним кроком в роботі було дослідження особи волонтера. Було розглянуто цілий ряд наукових публікацій, які допомогли виділити основні характеристики людини, яка волонтерить, а також була здійснена спроба зрозуміти, що підштовхує людей залучатись та залишатись в даній діяльності, жертвуючи своїм часом та силами. Розуміння мотивації, на мою думку, – ключ до розуміння волонтерства. Всі людські дії так чи інакше мають причину та ціль, а також важливими є внутрішні переконання людини, які породжують її активність та спрямовують її подальші дії. Отримання грошей не є найважливішою метою волонтерів. Волонтери задовольняють певні внутрішні потреби та бажання, а разом з тим отримують різноманітні нематеріальні винагороди. Спектр можливих задоволень та нагород від волонтерської діяльності насправді є набагато ширшим, ніж це може здаватись на перший погляд людям, які не дотичні до цієї діяльності та ніколи не мали досвіду участі в ній.

Розглянувши волонтерство та особу волонтера, можна переходити до розгляду конкретнішого виміру волонтерського руху, а саме організаційного. Досліджуючи організації, дослідник має необмежене поле для проведення різноманітних досліджень, адже організації є своєрідним самостійним організмом, де є кордони, ієрархія статусів та ролей, соціальне розшарування, влада, взаємовідносини між членами та інше. Для того, щоб мати базове розуміння про такий тип об'єднання людей, як організація, було проаналізовано декілька основних напрямків до визначень організації, а також основні функції, які виконують волонтерські організації. Те, що характеризує всі організації – це наявність спільних цілей та особливої структури. Перелік функцій, які виконують волонтерські організації, не обмежується лише безпосередньо допомогою іншим, цей перелік містить в

собі багато неочевидних на перший погляд речей, які в сукупності надають волонтерській діяльності ще більшої значимості.

З початком Революції Гідності, українські волонтери взяли на себе відповідальність за вирішення найгостріших проблеми, за які, здавалось би, повинні були відповідати владні структури, створили новий регуляторний і соціальний порядок. Різноманітні джерела інформації стверджують, що в країні відбулось суттєве зростання соціальної відповідальності та солідарності, чому ми в великій мірі завдячуємо волонтерській діяльності. Підрахувати кількість людей та організацій, які задіяні до цього надзвичайно важко, оскільки не всі волонтерські групи та організації мають офіційну реєстрацію. На даний момент існує лише приблизна оцінка їх кількості.

Як відомо, з початком війни на Сході волонтерська діяльність зазнала великих зворушень та змін. Перш за все це стосується зміни акценту допомоги з цивільного населення в сторону забезпечення повного сектору потреб армії та постраждалим внаслідок війни. Волонтерські організації працювали без перерв заради допомоги майже небоєздатній армії. В дипломній роботі було розглянуто декілька найактивніших волонтерських організацій, діяльність яких пов'язана з військовим конфліктом. Майже всі вони характеризуються відсутністю формальної структури, особливо на початкових етапах існування, неформальним характером ініціатив та діяльності, високою оперативністю та високим самоуправлінням, відсутністю формалізму та бюрократизації.

Сама природа українського волонтерського руху є цікавою для вивчення через свій унікальний досвід, а вивчення волонтерської організації дозволяє поєднати як індивідуальний вимір, так і організаційний.

В рамках кількісного дослідження були розглянуті питання індивідуального досвіду в сфері волонтерства, а також довіри та переконань як щодо волонтерського руху загалом, так і конкретно до волонтерських організацій і волонтерів. Результати дослідження значною мірою

продемонстрували усвідомлення громадянами волонтерства як організованої та узгодженої діяльності, завдяки якій стає можливим надання відсічі агресору на Сході, а також усвідомлення важливості волонтерства як невід'ємної складової держави загалом. Громадяни активно залучені до волонтерської діяльності, позитивно ставляться до волонтерських організацій та волонтерів. Рівень довіри є високим, а значимість і важливість волонтерства визнається в багатьох сферах соціального життя.

Щодо якісного, то, на жаль, через цілком об'єктивні обставини, нам не вдалось реалізувати задумане у повному обсязі. Проте вторинний аналіз даних надав інформацію не лише про специфіку конкретної організації, але і цінну інформацію про ті проблеми, з якими стикаються волонтери, і які пов'язані із гнучким та стихійним характером волонтерської діяльності, за якою не встигає держава зі своїми сталими процедурами та законами. Основними точками в інтерв'ю стали особливості взаємодії з бізнесом та державою. Звичайно, існує чимало проблем, проте навіть на фоні не найкращих державних законів та правил, волонтерські організації вражають своєю оперативністю, а також згуртованістю людей, які не лише входять в їх склад, але систематично чи час від часу доєднуються зі сторони задля однієї спільної мети.

СПИСОК ДЖЕРЕЛ І НАУКОВОЇ ЛІТЕРАТУРИ

I. Використані джерела

1. База даних студентського омнібусу кафедри соціології Українського католицького університету, проведеного 10-24 квітня 2021 року
Генеральна сукупність: жителі м. Львова у віці від 18 р. та старші.
Загальна кількість – 613140 осіб.
Вибіркова сукупність: обсяг – 442 респонденти; тип – квотна за параметрами статі, віку та адміністративного району м. Львова як постійного місця проживання респондентів. Помилка репрезентативності вибірки складає $\pm 4,66\%$ для значень у відповідях респондентів, близьких до 50%, за 95% довірчого інтервалу.
2. Загальнонаціональне дослідження «Волонтерство в Україні». – 2015. – 32 с.

II. Використана література

3. Clary E. G . The Motivations to Volunteer: Theoretical and Practical Considerations / Clary, E. G., & Snyder, M // The Motivations to Volunteer. Current Directions in Psychological Science. – 1999. – 8(5). – P.156–159.
4. Hustinx L. Navigating Theories of Volunteering: A Hybrid Map for a Complex Phenomenon/ Lesley Hustinx, Femida Handy, Ram Cnaan// Journal for the Theory of Social Behaviour. – 2010. – 40(4). – P.410–434.
5. Tkach O. Volunteer Movement in Ukraine in the Situation of External Aggression / Oleg Tkach, Anatoly Tkach// Ukrainian Policymaker. – 2019. – Volume 4. – P.52-61.
6. Wilson J. Volunteering // Annual review of Sociology. – 2000. – 26. – P. 215- 240.

7. Worschech S. New Civic Activism in Ukraine: Building Society from Scratch?/ SusannWorschech// Kyiv-Mohyla Law and Politics Journal . – 2017.– № 3.–Р. 23-45.
8. Зборовский Г.Е. Социальная общность волонтеров сквозь призму темпоральных стратегий их поведения/ Г.Е. Зборовский, А.А. Кузьминчук // Вестник СурГПУ. – 2014. – № 2. –С. 58.
9. Кашин В.В. Формальная соціологія Зиммеля/ В.В. Кашин// Вестник ОГУ . – 2008. – №7(89). – С. 4- 11.
10. Певная М.В. Управление волонтерством: международный опыт и локальные практики : [монография] / М. В. Певная ; М-во образования и науки Рос. Федерации, Урал, федер. ун-т. - Екатеринбург : Изд-во Урал, ун-та. – 2016. – С. 434.
11. Певная М.В. Волонтерство как предмет теоретико-социологического изучения/ М. В. Певная // Вестник СурГПУ. – 2012. – № 2. – С. 156-164.
12. Певная М.В. Волонтерство как социологическая категория: определение понятия/ М. В. Певная // Вестник СурГПУ. – 2012. – № 2. – С. 118–126.
13. Певная М.В. Волонтерство как социологическая проблема/ М.В. Певная // Социологические исследования. 2013. –№ 2. – С.110-119.
14. Стеббинс Р. А. Свободное время: к оптимальному стилю досуга (вигляд из Канады)/ Р. А. Стеббинс // Социол. исслед. – 2000. –С. 64-72
15. Фролов С. С. Социология организаций: Учебник. – М.: Гардарики, 2001. – 384 с.
16. Армія SOS. Режим доступу до ресурсу: <https://armysos.com.ua/>
17. Беспалова К. О. Мотиваційні аспекти волонтерства: досвід західних країн /К. О. Беспалова // Вісн. Нац. техн. ун-ту України «Київ. політехн. ін-т». – 2012. – №3. – С. 67–71.

18. Біленький Є.А. Соціологія : словник термінів і понять : А–Я / Є. А. Біленький, М. А. Козловець, І. В. Саух/ за ред. Є. А. Біленького, М. А. Козловця. – К. : Кондор, 2006. – 372 с.
19. Благодійність і волонтерство-2016: результати соціологічного дослідження [Електронний ресурс] –Фонд «Демократичні ініціативи» ім. Ілька Кучеріва – 2017. Режим доступу до ресурсу:<https://dif.org.ua/article/blagodiynist-i-volonterstvo-2016-rezultati-sotsiologichnogo-doslidzhennya>
20. Волонтерський рух в Україні під час проведення антитерористичної операції: історія, стан, проблеми [Електронний ресурс]. – 2017. Режим доступу до ресурсу: <http://ipzn.org.ua/wpcontent/uploads/2017/12/Volonterskyj-ruh-pid-chas-ATO.pdf>
21. Демотивація: що це та які його види? Режим доступу до ресурсу:<https://uk.yestherapyhelps.com/demotivation-what-is-it-and-what-are-its-types-14367>
22. Докторова Д. Соціальна солідарність у чотирьох основних соціологічних традиціях/ Д. Докторова // Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Соціологія. – 2017. – №8. – С.41- 44.
23. Закон України «Про волонтерську діяльність», 2011.– Режим доступу до ресурсу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/3236-17>
24. Карпенко О.Г. Мотивація в структурі діяльності соціального працівника/ О.Г. Карпенко. – С.3.
25. Коваль. Г. Волонтерський рух на підтримку АТО: актуальність та специфіка як об'єкту соціально-психологічного аналізу/ Коваль Геннадій Валерійович. – 2011.– С. 18.
26. Козачук М. Б. Волонтерський рух в Україні в період кризового стану: соціологічний вимір / М. Б. Козачук // Наукові праці [Чорноморського державного університету імені Петра Могили комплексу "Києво-

- Могилянська академія"]. Серія : Соціологія. - 2015. - Т. 258, Вип. 246. - С. 92-96.
27. Корнієвський О. Український волонтерський рух у контексті світового досвіду/Корнієвський Олександр Анатолійович, Горелов Денис Миколайович//Стратегічні пріоритети.– 2015. –№ 1 (34). –С. 95-100.
28. Крила Фенікса. Режим доступу до ресурсу: <http://wings-phoenix.org.ua/uk/>
29. Кузнєцова Є. Чому люди стають волонтерами [Електронний ресурс] /Євгенія Кузнєцова– ВВС Україна– 2016. Режим доступу до ресурсу: https://www.bbc.com/ukrainian/society/2016/02/160204_volunteers_spaine
30. Монастирський Г. Л. Теорія організації: навч. посіб. – К.: Знання, 2008. – 319 с.
31. Мороз Р.А. Організаційно-психологічні засади волонтерської допомоги в Україні/ Мороз Р.А, Казар'ян П. А//Вісник Національного університету оборони України. – 2015. –№3 (46). – С.192-196.
32. Мурашко. М. І. Менеджмент персоналу : навчально-практичний посібник [Електронний ресурс] / М. І. Мурашко. - 2-ге вид., стереотип. - К. : Знання; КОО, 2006. - 311 с. Режим доступу до ресурсу: https://pidru4niki.com/15970122/menedzhment/struktura_organizatsiyi
33. Панькова О.В. Розвиток волонтерської діяльності в Україні як прояв активізації соціальних ресурсів громадянського суспільства: специфіка, проблеми та перспективи/ Панькова О.В., Касперович О.Ю., Іщенко О.В//Український соціум. – 2016.– № 2(57).– С.25-40.
34. Повернись живим. Режим доступу до ресурсу: <https://savelife.in.ua/>
35. Романкова Л. Волонтерська діяльність як складова формування моральних цінностей студентської молоді/ Лілія Романкова// Вища освіта України. –2015.– № 4. – С. 54-60.

36. Юрченко І. Інституціоналізація волонтерського руху в Україні: автореферат дисертації / Юрченко Ірина Вадимівна // Інституті соціології НАН України. – 2009. – С.16.
37. Юрчинська Г.К. Волонтерська діяльність: суть і психологічні детермінанти / Г.К. Юрчинська, О.В. Круцюк // Ukrainian psychological journal. – 2017. – № 2 (4). – С.188- 204.

ДОДАТКИ

Додаток 1

Результати однофакторного дисперсійного аналізу по різниці середніх підвибірки такого фактору, як «матеріальне становище» та залежної змінної про довіру до волонтерських організацій.

ANOVA

C5. Наскільки в цілому Ви довіряєте українським волонтерським організаціям?

	SumofSquares	df	MeanSquare	F	Sig.
BetweenGroups	8,491	4	2,123	4,530	,001
WithinGroups	200,092	427	,469		
Total	208,583	431			

Descriptives

C5. Наскільки в цілому Ви довіряєте українським волонтерським організаціям?

	N	Mean	Std. Deviation	Std. Error	95% Confidence Interval for Mean Lower Bound	Upper Bound	Minimum	Maximum
Ледве зводимо кінці з кінцями	12	1,41	,704	,207	,95	1,87	1	3
На їжу вистачає, але придбання одягу або взуття викликає труднощі	29	1,88	,702	,131	1,61	2,15	1	3
Взагалі на життя вистачає, але на придбання меблів, телевізора, холодильника і подібних речей грошей не вистачає	106	2,03	,633	,062	1,91	2,15	1	4
Ми можемо купити деякі дорогі речі (телевізор, холодильник), але не можемо купити все, що захочемо	213	2,04	,695	,048	1,95	2,14	1	5
Не відчуваємо жодних матеріальних труднощів	74	2,25	,713	,083	2,08	2,42	1	4
Total	433	2,05	,695	,033	1,98	2,11	1	5

Multiple Comparisons

Dependent Variable: C5. Наскільки в цілому Ви довіряєте українським волонтерським організаціям?

Dunnnett T3

(I) з8. Як Ви

оцінюєте

матеріальне

становище

Вашої родини?

(J) з8. Як Ви оцінюєте

матеріальне становище

Вашої родини?

MeanDiffe

rence (I-J)

Std. Error

Sig.

95%

ConfidenceInterval

LowerBound

UpperB

ound

Ледве зводимо кінці з кінцями	На їжу вистачає, але придбання одягу або взуття викликає труднощі	-,469	,245	,473	-1,24	,30
	Взагалі на життя вистачає, але на придбання меблів, телевізора, холодильника і подібних речей грошей не вистачає	-,618	,216	,115	-1,34	,10
	Ми можемо купити деякі дорогі речі (телевізор, холодильник), але не можемо купити все, що захочемо	-,630	,213	,100	-1,35	,09
	Не відчуваємо жодних матеріальних труднощів	-,838 [*]	,224	,020	-1,57	-,11
На їжу вистачає, але придбання одягу або взуття викликає труднощі	Ледве зводимо кінці з кінцями	,469	,245	,473	-,30	1,24
	Взагалі на життя вистачає, але на придбання меблів, телевізора, холодильника і подібних речей грошей не вистачає	-,148	,145	,970	-,58	,28
	Ми можемо купити деякі дорогі речі (телевізор, холодильник), але не можемо купити все, що захочемо	-,160	,139	,936	-,57	,25
	Не відчуваємо жодних матеріальних труднощів	-,368	,155	,188	-,82	,08
Взагалі на життя вистачає, але на придбання меблів, телевізора,	Ледве зводимо кінці з кінцями	,618	,216	,115	-,10	1,34
	На їжу вистачає, але придбання одягу або взуття викликає труднощі	,148	,145	,970	-,28	,58

холодильника і подібних речей грошей не вистачає	Ми можемо купити деякі дорогі речі (телевізор, холодильник), але не можемо купити все, що захочемо	-,012	,078	1,000	-,23	,21
	Не відчуваємо жодних матеріальних труднощів	-,220	,103	,295	-,51	,07
Ми можемо купити деякі дорогі речі (телевізор, холодильник), але не можемо купити все, що захочемо	Ледве зводимо кінці з кінцями	,630	,213	,100	-,09	1,35
	На їжу вистачає, але придбання одягу або взуття викликає труднощі	,160	,139	,936	-,25	,57
	Взагалі на життя вистачає, але на придбання меблів, телевізора, холодильника і подібних речей грошей не вистачає	,012	,078	1,000	-,21	,23
	Не відчуваємо жодних матеріальних труднощів	-,208	,096	,272	-,48	,06
Не відчуваємо жодних матеріальних труднощів	Ледве зводимо кінці з кінцями	,838*	,224	,020	,11	1,57
	На їжу вистачає, але придбання одягу або взуття викликає труднощі	,368	,155	,188	-,08	,82
	Взагалі на життя вистачає, але на придбання меблів, телевізора, холодильника і подібних речей грошей не вистачає	,220	,103	,295	-,07	,51
	Ми можемо купити деякі дорогі речі (телевізор, холодильник), але не можемо купити все, що захочемо	,208	,096	,272	-,06	,48

*. The meandifference is significant at the 0.05 level.

Додаток 2. Результати тесту хі-квадрат на визначення взаємозв'язку між варіантом взаємодії з волонтерами та соціально-демографічними показниками респондентів.

1. Вік

Chi-Square Tests

	Value	df	Asymptotic Significance (2-sided)
Pearson Chi-Square	52,382 ^a	6	,000
Likelihood Ratio	49,843	6	,000
Linear-by-Linear Association	,640	1	,424
N of Valid Cases	439		

a. 0 cells (0,0%) have expected count less than 5. The minimum expected count is 7,84.

4. Освіта

Chi-Square Tests

	Value	df	Asymptotic Significance (2-sided)
Pearson Chi-Square	49,066 ^a	15	,000
Likelihood Ratio	48,358	15	,000
Linear-by-Linear Association	18,121	1	,000
N of Valid Cases	440		

a. 5 cells (20,8%) have expected count less than 5. The minimum expected count is 1,10.

5. Матеріальний стан

Chi-Square Tests

	Value	df	Asymptotic Significance (2-sided)
Pearson Chi-Square	34,107 ^a	12	,001
Likelihood Ratio	31,764	12	,002
Linear-by-Linear Association	4,082	1	,043
N of Valid Cases	438		

a. 4 cells (20,0%) have expected count less than 5. The minimum expected count is 1,11.

Гайд інтерв'ю

Шановний респонденте! Я представляю Соціологічну лабораторію Українського католицького університету. В нашому дослідженні ми намагаємося дослідити, як функціонують волонтерські організації в Україні, а також Ваш індивідуальний досвід у цій сфері діяльності. Ми вдячні Вам за Вашу згоду долучитися до цього наукового проекту.

Ми будемо записувати нашу розмову. Йдеться тільки про аудіозапис, без відео. Цей запис необхідний для того, щоб ми згодом не опустили важливої інформації з нашої розмови.

Аудіозапис розмови буде доступний лише вузькому колу дослідників у вигляді узагальнених тверджень, зроблених на підставі декількох інтерв'ю, які не будуть розміщуватись у публічному доступі. Однак ми просимо у Вас права процитувати в нашому звіті прямі цитати інтерв'ю зі збереженням анонімності (імена респондентів завжди захищують і ніколи не називають).

Тут не буває правильних чи неправильних відповідей, оскільки йдеться про Ваш персональний досвід, який є дуже цінний для нашого дослідження. Тому просимо Вас бути максимально відвертими у власних відповідях.

Вступ

Розкажіть, будь ласка, трішки про себе.

Яку волонтерську організацію ви представляєте? Розкажіть про неї (коли була створена, чим займається). І які обов'язки в ній виконуєте саме Ви?

Яка головна ціль вашої організації?

Волонтерство для Вас це хобі, яке займає багато часу, чи це основна робота? (якщо хобі, то чи є основна робота?)

(Якщо це волонтерство головне заняття) - Чому вирішили залишити основну роботу?

Мотивація

Розкажіть, як ви почали працювати в цій волонтерській організації? Чи самі, чи вас хтось запросив (можливо, з кимось пішли за компанію)? Як так сталося, що залишилися?

Що мотивує і демотивує найбільше? (Можливо якісь конкретні кейси, коли Ви були на піднятті і мали велике бажання продовжувати волонтерську діяльність, або ж навпаки, випадки, коли опускалися руки. Якщо такі випадки були, то як Ви включалися назад?)

Виграші та програші

Чи можете ви сказати, що волонтерство змінило ваше життя кардинально? Якщо так, то як саме?

Чи виграли Ви від того, що залишили чи приділяєте менше часу основній роботі?

Чи можете Ви розповісти про те ,як змінився Ваш економічний стан та заробіток?

Військове волонтерство: загальна ситуація

На Вашу думку, що на сьогоднішній день являє собою волонтерство в нашій країні і, зокрема військове волонтерство?

Чи можна зараз говорити про спад волонтерського руху? Як взагалі змінювалась ситуація з часів початку війни?

Чи можна говорити про певну тенденцію зміни напрямків діяльності волонтерських організацій з допомоги військовим на допомогу іншим нужденним?

Наскільки складна робота волонтера і що входить в її обов'язки?

Як Ви вважаєте, наскільки великий вклад волонтерської роботи у забезпеченні солдат всім необхідним?

Фінансова сторона волонтерства

Чи намагаєтесь Ви звітуватись про свою роботу та зібрані кошти і в який спосіб?

Як правильно переконати людей, які хочуть допомогти, що їх кошти підуть на допомогу нужденним?

Зараз багато організацій відмивають гроші на чужих бідах.В Інтернеті поширені випадки, коли зібрані кошти ідуть не на те, на що збирали, або товари, що були закуплені для військових, пізніше продавались на ринках чи в Інтернеті. Чи зустрічались Ви з подібним у своїй практиці?

Процес волонтерства

Як волонтери знаходять, кому допомагати? *(поглиблення - люди самі звертаються до вас чи ви самі шукаєте, колу допомогти? Якщо самі шукаєте - то яким чином?)*

Розкажіть, будь ласка, детальніше , як відбувається закупівля, доставка та розподіл необхідного? Як приймаються рішення про першочерговість допомоги саме цими речами або саме цим людям?

Як ви інформуєте людей про свою організацію? Як люди можуть довідатися про те, що до вас можна звертатися?

Чи приймаєте ви у свою організацію добровольців? Що потрібно зробити, щоб поповнити ваші ряди?

Співпраця з бізнесом та державою

Нікому не секрет, що волонтери у 2013-2014 роках перебрали на себе частину з найважливіших функцій, які повинна була виконувати, але не виконувала держава. Яка ситуація спостерігається на даний момент? Чи є позитивні зміни?

Чи можна зараз назвати волонтерську діяльність, як таку, що отримує підтримку зі сторони держави?

Наскільки сильно волонтерство співпрацює з бізнесом? Чи співпрацювали Ви коли-небудь з бізнесом?

Структура організації та розподіл функцій

Чи є у Вас внутрішній поділ в організації? Як розподіляєте обов'язки?

Чи є така робота, за яку ніхто не хоче братися, але вона є важливою?

Закінчення розмови

Якщо б хтось з ваших знайомих прийняв рішення доєднатись до волонтерських рядів, які б поради б ви дали йому / їй з урахуванням вашого досвіду?

Чи є щось важливе в контексті нашої розмови, про що ми не поговорили?

Запитання анкети

C1. В Україні останнім часом набув значної ваги волонтерський рух. Яким чином ми можемо охарактеризувати Вашу взаємодію з волонтерами після 2014 р.? *

Mark only one oval.

1. Ніколи не долучався/лася до волонтерської діяльності *Skip to question 53*
2. Долучався/лася до волонтерської діяльності як член/киня волонтерської групи / організації *Skip to question 51*
3. Час від часу співпрацював/ла з волонтерами, однак не був/ла членом волонтерських груп чи організацій
4. Допомагав/ла потребуючим безпосередньо або через інші інституції (Церкву, школу; перераховував гроші на картку), не звертаючись до волонтерських організацій *Skip to question 51*

Other:

C2. Яким чином Ви можете охарактеризувати інтенсивність Вашої співпраці з волонтерами?

Mark only one oval.

1. Передавав/ла різну допомогу декілька разів у своєму житті
2. Маю досвід співпраці з волонтерами на регулярній основі в середньому раз на рік
3. Співпрацюю з волонтерами на регулярній основі декілька разів на рік
4. Співпрацюю з волонтерами на регулярній основі в середньому раз на декілька місяців
5. Співпрацюю з волонтерами на регулярній основі щомісяця

C3. Які групи в українському суспільстві Ви підтримували матеріально чи в інший спосіб (передавали речі, продукти, надавали консультації тощо) за останні 5 років? (оберіть усі потрібні варіанти)

Check all that apply.

1. Військові української армії
2. Учасники бойових дій, поранені, військові з інвалідністю
3. Люди з інвалідністю (яка не пов'язана з війною та бойовими діями)
4. Діти, що потребують підтримки та допомоги
5. Хворі люди, яким потрібні гроші на лікування
6. Переселенці з Криму
7. Переселенці із зони бойових дій на сході України

8. Учасники Майдану

Other:

C4. У волонтерських проектах яких організацій Ви брали участь? (оберіть усі потрібні варіанти відповідей)

Check all that apply.

1. Займався волонтерством самостійно

2. Освітній заклад

3. Релігійний заклад

4. Товариство Червоного Хреста

5. Сільська рада

6. Не пам'ятаю

Other:

C5. Наскільки в цілому Ви довіряєте українським волонтерським організаціям?

Mark only one oval.

1. Повністю довіряю

2. Скоріше довіряю, ніж не довіряю

3. Важко сказати, довіряю чи ні

4. Скоріше не довіряю, ніж довіряю

5. Зовсім не довіряю

C6. Нижче наведені різні твердження стосовно волонтерського руху. Будь ласка, висловіть свою позицію стосовно цих тверджень.

C6.1. Українська армія не змогла б піднятися та дати відсіч агресору на сході країни без активної допомоги та підтримки волонтерів

Mark only one oval.

1. Повністю погоджуюсь

2. Скоріше погоджуюсь, ніж не погоджуюсь

3. Важко сказати, погоджуюсь чи ні

4. Скоріше не погоджуюсь, ніж погоджуюсь

5. Взагалі не погоджуюсь

C6.2. Внесок волонтерів у розвиток української армії був вагомим, але не вирішальним

Mark only one oval.

1. Повністю погоджуюсь
2. Скоріше погоджуюсь, ніж не погоджуюсь
3. Важко сказати, погоджуюсь чи ні
4. Скоріше не погоджуюсь, ніж погоджуюсь
5. Взагалі не погоджуюсь

С6.3. Волонтерський рух є ваговою частиною громадянського суспільства в будь-якій демократичній країні

Mark only one oval.

1. Повністю погоджуюсь
2. Скоріше погоджуюсь, ніж не погоджуюсь
3. Важко сказати, погоджуюсь чи ні
4. Скоріше не погоджуюсь, ніж погоджуюсь
5. Взагалі не погоджуюсь

С6.4. На сьогодні волонтерський рух виконав своє завдання у допомозі армії та постраждалим від збройного конфлікту, тому волонтерам варто переключатися на інші проблеми українського суспільства

Mark only one oval.

1. Повністю погоджуюсь
2. Скоріше погоджуюсь, ніж не погоджуюсь
3. Важко сказати, погоджуюсь чи ні
4. Скоріше не погоджуюсь, ніж погоджуюсь
5. Взагалі не погоджуюсь

С6.5. За мирного часу волонтерство як таке стає непотрібним

Mark only one oval.

1. Повністю погоджуюсь
2. Скоріше погоджуюсь, ніж не погоджуюсь
3. Важко сказати, погоджуюсь чи ні
4. Скоріше не погоджуюсь, ніж погоджуюсь
5. Взагалі не погоджуюсь

С6.6. Більшість волонтерів – це чесні та віддані люди, які готові жертвувати собою заради інших і допомагають суспільству у вільний від основної роботи час

Mark only one oval.

1. Повністю погоджуюсь
2. Скоріше погоджуюсь, ніж не погоджуюсь
3. Важко сказати, погоджуюсь чи ні
4. Скоріше не погоджуюсь, ніж погоджуюсь
5. Взагалі не погоджуюсь

С6.7. Волонтерські організації – це один з видів зайнятості, де люди працюють на постійній основі за зарплату

Mark only one oval.

1. Повністю погоджуюсь
2. Скоріше погоджуюсь, ніж не погоджуюсь
3. Важко сказати, погоджуюсь чи ні
4. Скоріше не погоджуюсь, ніж погоджуюсь
5. Взагалі не погоджуюсь